

Erkjennelse som fristavbrudd ved foreldelse jf. foreldelsesloven § 14

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 629
Leveringsfrist: 25.11.2010

Til sammen 17 961 ord

23.11.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstilling	1
1.2	Veien videre	1
<u>2</u>	<u>RETTSKILDER OG METODE</u>	<u>2</u>
2.1	Rettskilder	2
2.2	Metode	3
<u>3</u>	<u>ERKJENNELSE I VID KONTEKST</u>	<u>3</u>
3.1	Bakgrunn	3
3.2	Hensyn	4
3.2.1	Avviklingshensynet	4
3.2.2	Oppfordringshensynet	4
3.2.3	Bevishensynet	5
3.2.4	Innrettelseshensynet	5
3.2.5	Trygghetshensynet	6
3.2.6	Retts tekniske og prosessøkonomiske hensyn	6
3.2.7	Hensynet til debtors ansvar for saksomkostninger ved tvangsinndrivelse	6
3.3	Regelens ordlyd	7
3.4	Definisjon og innhold trukket opp i rettspraksis og juridisk teori	8
3.5	Må erkjennelsen danne selvstendig grunnlag for kravet?	8
3.6	Grensen mellom passivitet og konkludent atferd	10
3.7	Når får erkjennelsen virkning?	10
3.8	Grensen mellom erkjennelse og ikke-erkjennelse	12

4	<u>DRØFTELSE AV ERKJENNELSE BASERT PÅ GRUNNLAGET FOR FORPLIKTELSEN</u>	12
4.1	Dom	12
4.1.1	Generelt	12
4.1.2	Erkjennelse	13
4.2	Gjeldsbrev	14
4.2.1	Generelt	14
4.2.2	Erkjennelse	15
4.3	Fakturakrav o.l.	19
4.3.1	Generelt	19
4.3.2	Erkjennelse	20
4.3.2.1	Omtvistede krav	20
4.3.2.2	Uomtvisede krav	21
4.4	Erstatning	23
4.4.1	Generelt	23
4.4.2	Erkjennelse	23
4.5	Forsikringsutbetaling	25
4.5.1	Generelt	25
4.5.2	Erkjennelse	26
4.6	Krav på kontraktsrettslige misligholdsbeføyelser	30
4.6.1	Generelt	30
4.6.2	Erkjennelse	30
4.7	Bankinnskudd	32
4.7.1	Generelt	32
4.7.2	Erkjennelse	33
4.8	Pensjon, underholdsbidrag med mer	33
4.8.1	Generelt	33
4.8.2	Erkjennelse	35
4.9	Kausjon og garantiansvar	36
4.9.1	Generelt	36
4.9.2	Erkjennelse	36

4.10	Regress	38
4.10.1	Generelt	38
4.10.2	Erkjennelse	38
4.11	Skatte- og avgiftskrav	41
4.11.1	Generelt	41
4.11.2	Erkjennelse	41
4.12	Andre krav	43
4.12.1	Forkjøpsrett	43
4.12.2	Tilbakebetalingskrav	44
<u>5</u>	<u>KAN DEBITORS ERKJENNELSE TOLKES UTVIDENDE?</u>	<u>45</u>
5.1	Hvor stor fordring har debitor erkjent?	45
5.2	Hva slags type fordring har debitor har erkjent?	49
<u>6</u>	<u>KOMPARATIV FREMSTILLING</u>	<u>50</u>
6.1	Generelt om det nordiske samarbeidet	50
6.2	Danmark	51
6.3	Sverige	53
6.4	Finland	55
<u>7</u>	<u>AVSLUTTENDE TANKER</u>	<u>56</u>
<u>8</u>	<u>KILDER</u>	<u>58</u>
8.1	Juridisk litteratur	58
8.2	Lover, forskrifter og forarbeider	59
8.3	Dommer	60
8.4	Nettsider	61

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Ingen fordringer eller forpliktelser lever evig. Dersom fakturaen blir liggende i skuffen for lenge (for faktura tre år) kan den ikke lenger drives inn ved tvang, den er foreldet. Konsekvensene av dette er at kreditor må stole på at debitor er villig til å innfri et krav han egentlig ikke er forpliktet til å innfri. En foreldet fordring er “død”, og kan ikke vekkes til live igjen.

Alle forpliktelser vil bli foreldet etter egne fastsatte frister dersom kreditor ikke foretar visse skritt for å forhindre dette. Debitor kan på eget initiativ eller etter pågang fra kreditor erkjenne en forpliktelse, dette vil avbryte foreldelsen og en ny frist lik den forrige vil begynne å løpe jf. foreldelsesloven¹ §§ 14 og 20. Hva som ligger i kravet til erkjennelsen vil jeg komme tilbake til i oppgavens punkt 3.

I denne avhandlingen skal jeg ta for meg erkjennelse som fristavbrudd. Jeg skal gjøre rede for regelens bakgrunn, hensynene bak regelen, dens materielle innhold slik trukket opp i tidligere rettspraksis og juridisk litteratur, for så å gi en mer detaljert fremstilling. Oppgaven avgrenses mot foreldelsesinstituttet generelt og andre typer fristavbrudd enn erkjennelse.

1.2 Veien videre

En av problemstillingene jeg skal behandle nærmere er om grunnlaget for fordringen kan sette føringer for hvor strenge krav man kan/skal sette til erkjennelsen. Jeg vil analysere rettskildene for å se om det er grunnlag for å sette opp noen retningslinjer for nettopp dette. Problemstillingen vil bli behandlet i punkt 4.

¹ Foreldelsesloven av av 18.mai 1979 nr. 18.

Jeg vil så, i punkt 5, se nærmere på problemstillingen hvorvidt debtors utsagn kan tolkes slik at den favner videre enn det debitor først hadde tenkt. Dette problemet vil blant annet dukke opp der debitor erkjenner å skyldte kreditor en viss sum etter et gammelt gjeldsbrev og det i ettertid kan bevises at gjeldsbrevets pålydende var noe høyere. Et annet praktisk eksempel er der debitor betaler en viss sum til kreditor uten å spesifisere om han anser dette for å være et sluttoppgjør eller et avdrag.

I oppgavens punkt 6 vil jeg se nærmere på hvordan de andre nordiske landene praktiserer erkjennelse som fristavbrudd. Alle landene har tilsvarende regler om erkjennelse i sine lover om foreldelse.

Helt til slutt, i punkt 7, vil jeg på bakgrunn av drøftelsene tidligere i oppgaven, vil jeg forsøke å komme med noen avsluttende tanker.

2 Rettskilder og metode

2.1 Rettskilder

Om en ser bort fra regelen om foreldelse i NL² 5-13-2 og eldre regler har vi hatt to lover om foreldelse, lov om Forældelse af Fordringer av 27. juni 1896 nr. 07 og den gjeldende lov av 1979. Regelen om erkjennelse ble ikke nevneverdig endret da man gikk over til ny lov slik at rettskildene som omhandler den gamle loven fortsatt vil være relevante. Dette gjelder spesielt eldre rettspraksis og Holmboes bok om foreldelse³ som i sin tid ble ansett på som hovedverket på foreldelsesrettens område. Den nye lovens forarbeider⁴ setter ikke opp noen krav til erkjennelsen, grunnen til dette kan være fordi regelens innhold ikke ble endret ved den nye loven.

² Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15.april 1687.

³ Holmboe, 1946.

⁴ Ot.prp. nr. 38 (1977-1978).

2.2 Metode

Det er avsagt et knippe relevante høyesterettsdommer om erkjennelse. Tradisjonelt sett vil underrettspraksis og juridisk teori ha mindre rettskildemessig vekt enn praksis fra Høyesterett. Grunnet rettskildesituasjonen på området må man imidlertid støtte seg på lagmannsrettsdommer og juridisk teori for å finne eksempler og retningslinjer på hvordan bestemmelsen skal tolkes og forstås. Disse rettskildene vil følgelig ha stor vekt.

3 Erkjennelse i vid kontekst

3.1 Bakgrunn

Før loven av 1896 hadde man, som nevnt over, en regel om foreldelse og fristavbrudd i NL 5-13-2. Etter ordlyden omfattet regelen foreldelse av gjeldsbrev, men den ble i praksis tolket slik at også andre formueskrav var omfattet. Fristen var 20 år og erkjennelse fra debitor og påminnelse fra kreditor var fristavbrytende.⁵ Dette betydde i praksis at kreditor, dersom debitor ikke hadde betalt fordringen ved forfall, kunne sende debitor en påminnelse slik at denne igjen ble “klar over” fordringen. Dette ville føre til at en ny foreldelsesfrist begynte å løpe.

En av endringene loven av 1896 medførte var at nettopp regelen om påminnelse som fristavbrudd ble fjernet. Røed omtaler dette som en radikal endring.⁶ Det kan nettopp ha vært vår avskjedigelse av påkravsregelen som gjorde at de andre nordiske landene ikke ”godkjente” vårt lovforslag under forhandlingene på 50-, 60- og 70-tallet, spesielt svenskene var motvillige til å gi slipp på denne regelen. Jeg vil komme tilbake til de nordiske landenes regler om erkjennelse senere i oppgavens punkt 6. Generelt ble reglene strammet hardt inn, fristene ble kortere og reglene om fristavbrudd ble strengere. Regelen om erkjennelse som fristavbrudd var plassert i lovens § 11.

⁵ Røed, 2010, s.56.

⁶ Røed, 2010, s.56.

Den nye loven av 1979 videreførte mange av disse endringene. Den gamle lovens § 11 ble erstattet av §§ 14 og 20 i den nye loven av 1979. Ordlyden i den gamle og nye bestemmelsen er noenlunde lik. Den største forandringen var at regelen om erkjennelsens virkning ble tatt ut av selve bestemmelsen og inn i en ny bestemmelse om virkning av fristavbrudd, se den nye foreldelseslovens § 20.⁷

3.2 Hensyn

Røed har i sin bok om foreldelsesloven satt opp noen av hensynene bak foreldelsesinstituttet. De samme hensynene gjør seg gjeldende for regelen om erkjennelse. De to overordnede hensynene er avveiningen mellom skyldnerens og fordringshaverens interesser. Som hensyn mot et foreldelsesinstitutt nevner hun hensynet til at ”fordringshaveren bevarer sin rett, og hensynet til at forpliktelser skal gjøres opp i samsvar med sitt innhold.”⁸ Videre på samme side sier hun at ”[d]er foreldelse finner sted etter loven har lovgiver funnet det riktig å la hensynet til fordringshaveren vike ut ifra de hensyn som taler for foreldelse.” De hensyn hun har satt opp for et foreldelsesinstitutt⁹ er inntatt i oppgavens punkt 3.2.1 til 3.2.6.

3.2.1 Avviklingshensynet

Alle parter involvert har en interesse i at fordringer avvikles normalt og innen rimelig tid. Dersom fordringer hadde evig liv ville dette ikke bare føre til store problemer for partene, men også for rettsstaten som til slutt måtte ordnet opp i de gamle forholdene. Som Røed formulerer det; foreldelse ”medfører også at skyldnerne skånes for den påkjenningen det er å ha en utestående gjeld de kanskje ikke klarer å betale, mens fordringshaverne får saken ut av verden.”¹⁰

3.2.2 Oppfordringshensynet

Foreldelsesinstituttet henger som en stoppeklokke over kreditorenes hoder. Det virker som et pressmiddel for å få kreditorene til å kreve oppfyllelse før det har gått for lang

⁷ Røed, 2004, s.355.

⁸ Røed, 2010, s.50.

⁹ Røed, 2010, s.50 til 53.

¹⁰ Røed, 2010, s.51.

tid. Dersom kreditorene vil ha pengene sine fra en ufrivillig debitor må de gå til tvangsinndrivelse, og de må gjøre det før fristen har gått ut. Således gir det kreditorene et påskudd til å inndrive kravene sine og således få de ut av verden.

Faren for foreldelse vil også føre til at rettsforholdet blir brakt på det rene innen rimelig tid, noe som er en fordel for alle involverte parter. Røed nevner at dette hensynet også kalles inndrivelseshensynet og hensynet til klargjøring av rettsforhold. Holmboe uttrykker det slik: ”[N]år rettsordenen stiller sine tvangsmidler til kreditors forføyning for å fremtvinge oppfyllelsen av hans fordring, så skjer det på vilkår at han gjør bruk av dem innen en viss frist.”¹¹

3.2.3 Bevis hensynet

Dersom fordringer hadde evig liv, og det på et tidspunkt lenge etter en fordringens tilblivelse oppstod tvist, ville man stått overfor et stort problem. Et typisk tilfelle som vil kunne oppstå i en slik situasjon er at debitor anfører at han har innfridd kravet for lenge siden. I slike saker vil det være debitor som har bevisbyrden for at kravet er innfridd, og har det gått 15 år siden fordringen ble betalt vil debitor ha et stort problem med å finne kvitteringer som bevis. Holmboe formulerer bevis hensynet slik: ”[D]et vil føre til at folk tvinges til å ta vare på sine kvitteringer i all fremtid, hva der i mange tilfelle ville volde vanskeligheter, og iallfall ikke blir gjort, hvilket igjen vil si at risikoen for gale dommer ville øke.”¹² Dette går også andre veien, slik at dersom debitor hevder kravet aldri har eksistert er det kreditor som har bevisbyrden for det motsatte. Røed skriver at ”domstolene i større grad slipper å måtte dømme i saker hvor bevisene er svake. Dersom domstolene til stadighet måtte prøve gyldigheten av fordringer på spinkelt bevisgrunnlag, ville dette på sikt kunne medføre at tilliten til rettsvesenet ble svekket idet det ville oppstå en fare for å avsi uriktige avgjørelser.”¹³

3.2.4 Innrettelseshensynet

Det er debtors innrettelse det tas hensyn til her. Dersom kreditor ikke har forsøkt å inndrive kravet sitt på en god stund vil kanskje debitor slå seg til ro med at denne ikke

¹¹ Holmboe, 1946, s.17.

¹² Holmboe, 1946, s.18.

¹³ Røed, 2010, s.52.

vil inndrive kravet senere heller, debitor innstiller seg således på at fordringen ikke lenger består. Foreldelsesinstituttet verner om den debitor som har innrettet seg etter at fordringen ikke vil inndrives, og fører da til at kreditor ikke kan sitte og vente i lang tid på at debitor skal få bedre økonomi, for så “å slå til”.¹⁴

3.2.5 Trygghetshensynet

Reglene om foreldelse bidrar til å beskytte uvitende debitorer mot overraskelser. Bakgrunnen for dette er at en debitor som er uvitende om forpliktelsen, ikke vil få anledning til å oppfylle på normalt vis. At forpliktelsene foreldes etter fastsatte frister gir en trygghet og et vern for uventede krav. Desto lenger tid som går, desto mer beskyttelsesverdig blir debitor.

3.2.6 Rettstekniske og prosessøkonomiske hensyn

Her kan det i stor grad vises til det som er sagt om bevishensynet i punkt 3.2.3. I saker for domstolen der bevisgrunnlaget er tynt og det har gått lang tid, vil rettens vurderinger være uforutsigbare. En absolutt grense for forpliktelsenes eksistens vil således gi debitor økt rettssikkerhet idet domstolens vurdering vil bygge på ferske forhold og forholdsvis nye bevis. I tillegg til dette vil foreldelsesreglene spare domstolene fra jobben å måtte rydde opp i gamle forhold, således vil reglene ha et prosessøkonomisk tilsnitt.

3.2.7 Hensynet til debtors ansvar for saksomkostninger ved tvangsinndrivelse

For erkjennelsens del kan det nevnes at fristavbrudd ved erkjennelse vil spare debitor for omkostningene ved en eventuell tvangsfullbyrdelse. I stedet for at kreditor må begjære utleggsforretning f.eks. hvert tredje år, kan debitor erkjenne gjelden og spare rettsgebyret på kr 1 591,-. I tillegg til rettsgebyret har kreditor (så lenge denne ikke er en privatperson som har sendt inn begjæring uten hjelp) krav på salær for skriving av utleggsbegjæring kr 860,- (kr 1 075,- inkludert merverdiavgift) jf. forskrift om saksøktes saksomkostnadsansvar ved tvangsfullbyrdelse¹⁵ § 2. Dersom debitor aldri betaler frivillig vil kreditor se seg nødt til å gå til tvangsinndrivelse på et visst punkt, men å sende inn utleggsbegjæring kun for å avbryte foreldelsesfrist er kostbart og tar opp mye

¹⁴ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.19.

¹⁵ Fastsett ved kgl.res. 4. desember 1992 i medhold av tvangsfullbyrdelsesloven 26. juni 1992 nr.86 § 3-1.

av namsmyndighetenes tid. Av denne grunn er det mange av de store inkassoselskapene som oppfordrer debitor til å erkjenne gjelden, ofte ved å skrive under gjeldsbrev slik at de får lengre foreldelsesfrist.

3.3 Regelens ordlyd

Foreldelsesloven § 14 lyder slik: ”Foreldelse avbrytes når skyldneren overfor fordringshaveren uttrykkelig eller ved sin handlemåte erkjenner forpliktelsen, så som ved løfte om betaling eller ved å betale rente.” (Min understrekning.)

Paragrafen er bygd opp slik at det er to måter en debitor kan erkjenne en forpliktelse på, enten uttrykkelig eller ved sin handlemåte. I den gamle loven av 1896 brukte man uttrykket ”stilltiende erkjennelse”. Det fremgår av forarbeidene at man ikke mente å foreta noen realitetsendring ved å gå over til uttrykket ”ved sin handlemåte”.¹⁶ Ettersom rettstilstanden er lik, vil rettspraksis vedrørende ”stilltiende erkjennelse” være relevant også i dag.

Typiske uttrykkelige erkjennelser er skriftlige eller muntlige erklæringer om at debitor anser seg bundet av avtalen eller lignende formuleringer. Paragrafen angir selv noen eksempler på erkjennelse ved handlemåte, nemlig løfte om betaling eller betaling av renter. Det springende punkt er hva som utgjør en erkjennelse og hva som ikke gjør det. En uttrykkelig erkjennelse volder sjelden problemer, dog kan det være slik at rekkevidden av erkjennelsen kan problematiseres. Denne problemstillingen vil jeg komme tilbake til i punkt 5. Mer vanlig er nok problemet om skyldneren har erkjent en forpliktelse ved sin handlemåte. Hva som ligger i dette begrepet er ikke nærmere forklart i forarbeidene.

Et viktig krav fra lovgiver er at det er skyldneren som må erkjenne forpliktelsen overfor fordringshaveren. Unntaket fra hovedregelen er at ordinære regler om fullmakt og vergemål gjelder, slik at en erkjennelse fra en verge overfor en fullmektig vil godkjennes.

¹⁶ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.67.

3.4 Definisjon og innhold trukket opp i rettspraksis og juridisk teori

Juridisk teori har definert erkjennelse som ”en disposisjon hvor skyldneren erklærer at han er forpliktet etter fordringen”.¹⁷ Holmboe har i forhold til bestemmelsen i 1896-loven skrevet at erkjennelse ”er en viljeserklæring hvorved skyldneren vedtar å være forpliktet i overensstemmelse med fordringens innhold”.¹⁸

Disse to definisjonene forklarer på en god måte hva som kreves av en ytring eller handling for at den skal være en erkjennelse. Men når alt kommer til alt blir det en helhetsvurdering, hvor man vanskelig kan oppstille noen uttømmende oversikt over hvilke momenter som vil være relevante, slik at det ”avgjørende må være hvordan skyldnerens opptreden med rimelighet kan oppfattes av fordringshaveren.”¹⁹

Rettspraksis viser i stor grad til definisjonene jeg nevnte over, særlig siste sitat i forrige avsnitt. For øvrig kan det vises til Rt. 1997 s. 920 på side 923 hvor Høyesteretts Kjøremålsutvalg siterer lagmannsrettens mindretall: ”til erkjennelse som skal ha virkning etter foreldelsesloven er det ikke nok å ikke bestride kravet, det skal positivt og noenlunde klart erkjennes, i ord eller handling”.

3.5 Må erkjennelsen danne selvstendig grunnlag for kravet?

I forlengelse av Holmboes definisjon av erkjennelse skriver han at erkjennelsen gir ”fordringen et nytt, til dels selvstendig grunnlag.”²⁰ Dette betydde at dommeren kunne dømme skyldneren til å oppfylle forpliktelsen uten å se på det underliggende rettsforholdet mellom partene, noe som var grunnen til at man ga erkjennelsen samme virkning som påtale.²¹ I senere tid har man vært i tvil om hvorvidt dette fortsatt kan legges til grunn, dvs. om vi i dag har et krav om at erkjennelsen må være egnet til å danne et selvstendig grunnlag for kravet. Holmboe spesifiserer ikke videre hva slags krav dette skulle være. Kjønstad og Tjomsland skriver: ”Ved skyldnerens erkjennelse får fordringen (på sett og vis) et nytt grunnlag. Det vil ikke lenger på samme måte som

¹⁷ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.106.

¹⁸ Holmboe, 1946, s.141.

¹⁹ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.107.

²⁰ Holmboe, 1946, s.141.

²¹ Holmboe, 1946, s.141.

tidligere være nødvendig å søke tilbake til det underliggende rettsforhold for å vurdere fordringens eksistens.”²² Bergsåker gir uttrykk for at dette er et synspunkt som ikke nødvendigvis er korrekt. Begrunnelsen for synspunktet var at et slikt krav automatisk ville føre til at kreditor fikk medhold i realiteten. Han mente ”[d]et bør være mulig å tenke seg en fristavbrytende erkjennelse som ikke uten videre også er avgjørende for kravets eksistens i realiteten”.²³ For støtte viser han til foreldelsesloven § 28 nr. 1 ”som åpner for rettslig bindende disposisjoner om foreldelse, uten at det tas bindende standpunkt til realiteten” og Rt. 1997 s. 920 der retten fant at det forelå en erkjennelse, selv om skyldneren bestred kravets realitet. Det motsatte resultat finner man i enkelte av Trygderettens avgjørelser, der påklaging av vedtak fører til at skyldneren ikke kan erkjenne kravet. Her vises det til min fremstilling i punkt 4.12.2.

Rettspraksis har tidligere lagt til grunn Holmboes syn om at erkjennelsen må kunne gi fordringen et selvstendig grunnlag.²⁴ Hagstrøm har, i likhet med Bergsåker, gått ut mot dette synspunktet. Han går så langt som å si at Holmboes utsagn *ikke* kan opprettholdes etter den nye foreldelseslovens § 14.²⁵ Røed er enig med de to forannevnte, og sier: ”Etter min oppfatning må det være på det rene at bestemmelsen i § 14 også omfatter slik erkjennelse.”²⁶ Med slik erkjennelse mener hun erkjennelse som ”ikke uten videre også er avgjørende for kravets eksistens i realiteten.”²⁷

Etter denne gjennomgangen synes det klart at det etter dagens rettstilstand ikke stilles noe krav om at erkjennelsen må være egnet til å danne et selvstendig grunnlag for kravet. Men dersom erkjennelsen er nettopp dette vil det kunne være et moment i vurderingen.

²² Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.106.

²³ Bergsåker, 1997, s.10.

²⁴ Røed 2010 s.444, Rt. 1999 s. 1755, RG 1988 s. 393, RG 1995 s. 359 og RG 1995 s. 359.

²⁵ Hagstrøm, 2003, s.754.

²⁶ Røed, 2010, s.444.

²⁷ Røed, 2010, s.444.

3.6 Grensen mellom passivitet og konkludent atferd

Foreldelsesinstituttet er bygget opp rundt den tanke at nettopp passivitet fra begge parter leder til foreldelse når det har gått så og så lang tid. Det kan derfor vanskelig forsvares at passivitet vil kunne godkjennes som en erkjennelse av en forpliktelse.

Problemet kan illustreres slik:

En debitor som sitter hjemme i huset sitt og ser frem til dagen forpliktelsen hans mot kreditor foreldes, utviser passivitet. Slik passivitet er ikke atferd som kan tolkes som erkjennelse, og det er under enhver omstendighet ikke en atferd som kan gi kreditor berettigede forventninger om at forpliktelsen består.

Holmboe formulerer det slik: ”Der må foreligge en positiv uttalelse eller handling fra skyldnerens side, hvori anerkjennelsen kan innfortolkes. Den blotte passivitet, unnlattelse av å benekte kravet, er ikke jevngod med anerkjennelse”.²⁸

Som et praktisk eksempel kan det vises til LG-2001-1688 der retten fant at debitor ikke hadde erkjent kravet. Tvert imot hadde han utvist ”passivitet og til dels utnyttelse av utleiers utstrakte tålmodighet, ... en tillit det viste seg ikke å være grunnlag for. Selv om dette fremstår som kritikkverdige, kan det ikke tillegges slik vekt at foreldelsesfristen må ansees som avbrutt ved erkjennelse.” (Min understrekning.) Retten uttalte også at utleier, som profesjonell aktør burde ha innhentet en uttrykkelig erkjennelse fra leietaker eller startet prosessen med å inndrive sitt utestående krav.

3.7 Når får erkjennelsen virkning?

A sender en erkjennelse til B dagen før foreldelsesfristen går ut, men han legger først brevet i postkassen etter at postmannen har hentet posten, slik at den først blir sendt

²⁸ Holmboe, 1946, s.145.

dagen etter. Fikk erkjennelsen virkning da den ble postlagt, ble lagt i Bs postkasse eller da B åpnet konvolutten og leste innholdet? Hvilket alternativ man legger til grunn vil være avgjørende for om fordringen er foreldet eller ikke.

Løfter er i juridisk teori definert som ”disposisjoner som går ut på å skape en rett for adressaten og en forpliktelse for avgiveren.”²⁹ Ved at debitor erkjenner forpliktelsen får kreditor en fornyet rett på fordringen og debitor får en fortsatt forpliktelse, den forutsetter ingen aksept. På bakgrunn av dette vil man kalle erkjennelsen et løfte. Spørsmålet blir således når dette løftet binder løftegiveren, altså debitor.

Det fremgår av avtalelovens³⁰ § 7 at avgiveren blir bundet av tilbudet når det ikke lenger kan kalles tilbake. Etter bestemmelsen kan et tilbud kalles tilbake så lenge det ikke har kommet til mottakerens kunnskap. Kan man anvende denne regel også på tilbud som ikke forutsetter aksept, nemlig løfter? Hov og Høgberg skriver: ”Uttrykkelig gjelder avtl. § 7 bare løfter som er betinget av aksept, men det samme utgangspunkt må sikkert legges til grunn for så vidt angår løfter som ikke trenger aksept”.³¹ Dette må bety at man ikke fant tungtveiende grunner for at løfter ikke også skulle kunne tilbakekalles til skade for kreditor, slik som man kan med tilbud.

Dersom en bruker eksempelet ovenfor, vil erkjennelsen først være bindene når kreditor åpner brevet og leser det. Således vil erkjennelsen være fremsatt for sent, og fordringen foreldet.

I foreldelsesloven § 29 er det en egen regel om beregning av frister, i tredje ledd heter det: ”Rettidig avbrudd er skjedd når det nødvendige skrift er kommet fram til vedkommende myndighet eller person, eller når det her i riket er postlagt til vedkommende før fristen er ute.” Regelen sier ikke selv at den kun gjelder fristberegning ved avbrudd etter foreldelsesloven § 15, men den blir i praksis tolket slik.

²⁹ Hov og Høgberg, 2009, s.108.

³⁰ Avtaleloven av 31.mai 1918 nr. 4.

³¹ Hov, 2009, s.115.

En erkjennelse vil således ikke få virkning fra dagen den blir postlagt. Dette synet har støtte i forarbeidene³² som kun nevner § 29 i avsnittet om avbrudd ved rettslige skritt.

3.8 Grensen mellom erkjennelse og ikke-erkjennelse

Foreldelsesspørsmålet vil automatisk komme opp ved rettstvister og tvangsinndrivelse. Dette skyldes at namsmenn og domstoler ikke kan tvinge debitorer til å innfri foreldet gjeld eller annen type foreldet forpliktelse. Namsmannen kan ikke avholde utleggsforretning basert på en foreldet fordring, derfor skal alle fordringer som blir begjært tvangsinndrevet sjekkes opp mot foreldelsesreglene før saken fremmes. Finner namsmannen at fordringen er foreldet skal saken nektes fremmet. Domstolene derimot synes å kunne vurdere fordringens foreldelse kun der dette er anført av en av partene. Dette er en følge av det sivilrettslige prinsipp om at domstolene er bundet av partenes anførsler og påstandsgrunnlag.³³

4 Drøftelser av erkjennelse basert på grunnlaget for forpliktelsen

Her vil jeg se på de forskjellige kravene som er gjenstand for foreldelse og se på de vanligste typeerkjennelsene. Jeg vil også se på om det er noen vesensforskjeller mellom dem og om det kan settes opp forskjellige krav og retningslinjer til erkjennelsen.

4.1 Dom

4.1.1 Generelt

En dom er, kort sagt, et resultat av en tvist mellom to parter. En naturlig konsekvens av dette er at den parten som er pålagt betalingsplikt etter dommen ikke alltid vil være enig i resultatet. Det spørsmål jeg stiller i denne delen av oppgaven er om det faktisk at parten er uenig i resultatet bør få føringer på hvor strenge krav en skal stille til denne partens erkjennelse. Et krav som er fastsatt ved dom foreldes etter 10 år jf. foreldelsesloven § 21 andre ledd. Den nye fristen gjelder uansett hvilken frist som gjaldt før kravet ble fastsatt i dom, og den skiller ikke mellom krav som eksisterte før

³² Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.68.

³³ Røed, 2010, s.94-96, med henvisninger.

dommen ble avsagt og krav som oppstår ved rettsavgjørelsen. Dette ble fastslått ved kjennelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg i Rt. 1992 s. 391. Eksempelvis vil krav på saksomkostninger foreldes etter ti år.

4.1.2 Erkjennelse

I ”Landssvikerdommen”, Rt. 1962 s. 464, hadde saksøkte i saken hele tiden bestridt at dommen var riktig. I siste avsnitt på side 467 fremgår følgende:

“Det forelå her en rettskraftig dom, altså en dom som kunne eksekveres uten hensyn til om A mente den var riktig eller uriktig. I et slikt tilfelle kan man ikke stille det krav til en erkjennelse at den må gå ut på at dommen er riktig. Det må være nok at debitor erkjenner at dommen består, og at han derfor er rettslig forpliktet til å betale domsbeløpet. At han mener at dommen er (...) uriktig og urettferdig, og også gir uttrykk for dette, må være uten betydning.”

Så hva skal til for å erkjenne en forpliktelse fastsatt i dom? Saksøkte må erkjenne dommens rettskraft. Det er i så måte stor forskjell mellom disse to utsagnene: ”Jeg anser meg ikke forpliktet til å betale da dommeren var inhabil” og ”jeg vet dommen er rettskraftig, men den er gal og jeg nekter å betale.”

Det er plantet dypt i menneskers bevissthet at dommer er bindende, det er en konsekvens av å leve i et rettssamfunn. Men det er ikke tilstrekkelig. Skyldneren må i klare ord eller handlinger vise at denne anser seg forpliktet, dette punktet illustreres godt i kjennelsen LG-1998-377. Retten presiserer her at debitor må erkjenne at dommen består og at han er rettslig forpliktet. Men det viktigste er at denne erkjennelsen må komme fra debitor selv, ”[d]et har mindre interesse at betalingsplikten framstår som åpenbar for andre.” (Min understrekning). Videre har det ikke betydning om det kan dokumenteres at debitor har vært kjent med dommens eksistens og ikke bestridt den, erkjennelse krever et minimum av handling fra debtors side.

Faktum i ovennevnte sak var at debitor hadde sendt et brev til sine kreditorer hvor han ba om henstand grunnet et fengselsopphold. Brevet inneholdt ikke en uttrykkelig erkjennelse av betalingsplikt overfor kreditoren som var part i saken. Debtors

formulering var så vid og lite konkret at retten kom frem til at kreditor ikke kunne oppfatte brevet som en erkjennelse.

En kan kanskje, på bakgrunn av Rt. 1962 s. 464 og LG-1998-377, trekke den konklusjonen at det stilles lavere krav til innholdet i en erkjennele av et krav fastsatt i dom. Begrunnelsen for dette må være at det er en smal sak å bevise kravets eksistens i ettertid. Dommer er offentlig tilgjengelige og debtors betalingsplikt lar seg lett bevise. Dog er situasjonen her, som ved andre krav, at man må foreta en helhetsvurdering. Der det avgjørende vil være hvordan ”skyldnerens opptreden med rimelighet kan oppfattes av fordringshaveren”.³⁴

4.2 Gjeldsbrev

4.2.1 Generelt

Foreldelsesloven har en egen regel om foreldelse av gjeldsbrev. For å kunne anvende denne må en skille gjeldsbrev fra andre lignende krav. Hva er det således som gjør et gjeldsbrev til et gjeldsbrev? I Norge reguleres dette spørsmålet av gjeldsbrevloven³⁵, skjønt loven har ingen legaldefinisjon av begrepet gjeldsbrev. For å finne denne må en gå til lovens forarbeider.³⁶ Det fremkommer av her at et gjeldsbrev må være skriftlig, i det ytre selvstendig og det må omfatte et løfte om å betale eller være en erkjennelse av å skylde et pengebeløp. Bergsåker uttrykker det slik: ”Det avgjørende er ... om dokumentet slik det fremstår etter sin egen tekst, gir uttrykk for en ubetinget (i det ytre selvstendig) betalingsplikt.”³⁷ At dokumentet må være skriftlig sier seg selv. Det siste vilkåret er at gjeldsbrevet må gjelde penger. Det må også være mulig å se ut fra gjeldsbrevets tekst hvor mye penger debitor skylder. Dersom en må gå utenfor gjeldsbrevet for å finne summen, er det ikke et gjeldsbrev. Forarbeidene sier det slik: ”Hvis det løfte dokumentet gir uttrykk for ikke står på egne ben, men henviser til begivenheter og betingelser som ikke kan sees av papiret, er man likeledes utenfor hvad

³⁴ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.107.

³⁵ Gjeldsbrevloven av 17. februar 1939 nr. 1.

³⁶ NUT 1935:01 s.13.

³⁷ Bergsåker, 2002, s.22.

både utkastet og daglig tale forstår ved gjeldsbrev.”³⁸ Det er til slutt ikke et vilkår at dokumentet har ordet ”gjeldsbrev” i seg, det er innholdet som bestemmer om det er et gjeldsbrev eller ikke.³⁹

Foreldelse av gjeldsbrev reguleres av foreldelsesloven § 5. Bestemmelsen skiller ikke mellom omsetningsgjeldsbrev og enkle gjeldsbrev. Foreldelsesfristen er 10 år jf. foreldelsesloven § 5. Fristen starter å løpe fra da kreditor tidligst kunne kreve oppfyllelse jf. foreldelsesloven § 3. Når fristen vil begynne å løpe er avhengig av vilkårene i det enkelte gjeldsbrev.

Det faktum at debitor signerer et gjeldsbrev for en eldre fordring innebærer i seg selv en erkjennelse av fordringen slik at en ny frist begynner å løpe jf. foreldelsesloven § 14. Det som er annerledes her er at den nye fristen muligens ikke er lik den forrige (for eksempel tre år), men 10 år grunnet gjeldsbrevet. Dette er således kostnadsbesparende for kreditor å få et gjeldsbrev på fordringen i stedet for å begjære utleggsforretning for å få en frist på 10 år.

Et gjeldsbrev er en frivillig avtale mellom to parter der en skyldner signerer et gjeldsbevis som bekrefter at denne skylder en navngitt eller ikke navngitt kreditor en viss pengesum. Hvorvidt dette vil påvirke vurderingen av om det foreligger en erkjennelse vil jeg se på i punkt 4.2.2.

4.2.2 Erkjennelse

I dette avsnittet forutsettes det at skyldneren frivillig har påtatt seg en forpliktelse en gang i tiden. Mange gjeldsbrev, typisk gjeldsbrev utstedt av banker o.l., vil inneholde en nedbetalingsplan. I slike tilfeller, vil det ofte være innbetalt et par avdrag før debitor misligholder låneavtalen. Forarbeidene valgte å overlate til rettspraksis å vurdere om en slik avdragsbetaling skulle anses som en erkjennelse eller ikke.⁴⁰ Hovedregelen er at betaling av uspesifiserte terminer/avdrag ikke er en erkjennelse av hele gjelden.

³⁸ NUT 1935:01 s.13.

³⁹ Bergsåker, 2002, s.23.

⁴⁰ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.67-68.

Grunnen til dette er at det ofte er vanskelig å se ut fra kun en betaling hvor stor restgjelden er, og således hvor mye av det resterende krav skyldneren erkjenner å skyldte. Holmboe ser det slik at vurderingen om en delbetaling "skal virke fristavbrytende for hele fordringen, må skje konkret ut fra forholdene i hvert enkelt tilfelle."⁴¹ Han skiller mellom de tilfeller der det tvistes om hovedkravet og der det er enighet. Dersom en betaling er merket avdrag, og det er enighet om fordringens beløp, vil betalingen således være fristavbrytende.⁴² Det motsatte vil gjelde der det er tvist om fordringen. En avdragsbetaling vil i slike tilfeller kun være fristavbrytende for det betalte beløp. Forarbeidene uttrykker det slik: "Det avgjørende må være hvordan det er naturlig å tolke den enkelte avdragsbetaling."⁴³

Avdragsproblematikken var oppe i LF-2008-186000. I saken hadde debitor betalt avdrag på et pantelikret beløp til kreditor etter en tvungen gjeldsordning. Grunnet gjeldsordningen var det på det rene hvor stor restgjelden var, slik at skyldnerens betaling av avdrag måtte være en erkjennelse av hele fordringen.

En annen vanlig handling som vil bli sett på som en erkjennelse, er søknad om ettergivelse eller betalingsutsettelse. Et eksempel fra praksis er LE-2003-866. Skyldneren hadde her søkt og fått innvilget betalingsutsettelse flere ganger. I tillegg hadde han søkt om gjeldsettergivelse. Retten fant at "[d]isse handlinger kan vanskelig tolkes på annen måte enn gjeldserkjennelse".

Et annet eksempel er LH-2002-945. Kreditor hadde sendt et brev til debitor med en kravsberegning hvor det fremgikk at gjelden var på kr 237 551,99,-. Debitor returnerte svarbrevet uten at det ble gitt innsigelser mot kravets størrelse. I tillegg opplyste hun at hun hadde sendt inn søknad om gjeldsordning til namsmannen. Debitor fikk så oppnevnt en medhjelper. Denne sendte brev til kreditor hvor det fremgikk at debitor hadde opplyst at kravet var på 237 551,99,-. Disse to handlingene førte, etter rettens mening, til at debitor hadde erkjent kravet. Videre ble det redegjort for korrespondanse

⁴¹ Røed, 2010, s.460.

⁴² Holmboe, 1946, s.144.

⁴³ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.68.

mellom partene, hvor debitor hadde fortalt at hun på 1990-tallet hadde søkt om ettergivelse eller henstand. Til dette bemerket retten:

”Opplysningene hun gir i disse to brev trekker med styrke i retning av at hun i forbindelse med sine søknader om ettergivelse, eventuelt henstand med tilbakebetaling, ved sin handlemåte erkjente sin gjeldsforpliktelse. En søknad om henstand eller ettergivelse må normalt forstås som en erkjennelse av fordringen”.

Også andre handlinger kan innebære en erkjennelse. LG-1998-2336 gjaldt foreldelse av et billån med salgspant i bilen. Da debitor misligholdt lånet begjærte kreditor utlevering, dvs. kreditor krevde å få bilen tilbake. Debitor signerte en erklæring om frivillig utlevering. Retten mente dette var å anse som en erkjennelse, hvilket betyr at frivillig medvirkning til tilbakelevering også kan være en erkjennelse, og at dette ikke er tvilsomt. Det kan likevel være situasjoner der dette utgangspunktet ikke automatisk kan legges til grunn, hvor det må foretas en helhetsvurdering der også tolkningsmomenter utenfor erklæringen vil kunne tillegges vekt.⁴⁴

LG-1999-837 gjaldt også mislighold av billån og utleveringsforretning. Debitor klaget her på verdifastsettelsen, men fremmet ikke innsigelser mot kravet. Retten fant at:

”Unnlatt uttrykkelig protest mot kravet vil i utgangspunktet ikke være tilstrekkelig til fristavbrytelse. Lagmannsretten legger imidlertid avgjørende vekt på at Eide ikke gjorde innsigelser mot kravet ved utleveringsforretningen. Protokollen fra utleveringsforretningen er et offentlig dokument som klart og utvetydig gir uttrykk for kravet. Innsigelsen som kun rettet seg mot taksten, det etterfølgende rettsforliket og taksten som deretter ble avholdt, taler med styrke for at Eide var innforstått med at kravet skulle betales. Det gir ingen mening å angripe taksten som for lav dersom formålet ikke var å få redusert kravet tilsvarende en høyere takst. DnB hadde i alle fall rimelig grunn til å oppfatte det slik at Eide erkjente kravet slik dette var beskrevet i utleveringsforretningen med reservasjon for verdifastsettelsen. Under disse omstendigheter, finner lagmannsretten tilstrekkelig tungtveiende grunner for å anse

⁴⁴ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.107.

Eides handlemåte som erkjennelse av kravet.” Dommen er et godt eksempel på den helhetsvurderingen Kjønstad og Tjomsland legger opp til der det avgjørende er hvordan skyldnerens opptreden oppfattes av kreditor, se note 44.

Hovedregelen er altså at manglende protest fra skyldnerens side ikke er en erkjennelse av forpliktelsen. Sistnevnte dom viser imidlertid at slik manglende protest, under visse omstendigheter, kan gi kreditor berettiget forventning om at skyldneren erkjenner forpliktelsen.

I LE-2007-123167 hadde skyldneren skrevet under en “fryseavtale”, som statuerte at kr 500 000,- ikke kunne kreves inn av kreditor før restgjelden i et annet gjeldsbrev var innfridd. En slik avtale var, etter rettens mening, en erkjennelse av både restgjelden og det fryste beløpet.

Skyldnerens deltakelse i privat konkursbehandling kan også oppfattes som en erkjennelse. Dette var tilfelle i LB-1999-20. A var i et gjeldsforhold til bank B da det ble “åpnet” privat konkursbehandling. Retten sa:

“det foreligger en erkjennelse fra [As] side ut fra en helhetsvurdering av forutsetningen for etablering av bobehandlingen og hendelsesforløpet under bobehandlingen, herunder den avsluttende utbetaling av dividende, omfattende både hovedstol og rentekrav, og [As] medvirkning. ... Hans gjennomgang av fordringene sammen med advokat Ro og revisor Melhus, og hans manglende innsigelser mot dem måtte forstås som aksept av fordringene overfor kreditorene ved deres representant”.

Lovens krav er at debitor skal erkjenne forpliktelsen. Forpliktelsen vil i disse tilfellene være å betale tilbake det beløp som er lånt. Men det kreves ikke at debitor skal vise betalingsvilje, det er tilstrekkelig at denne anser seg forpliktet og gir uttrykk for dette gjennom ord eller handling.

En kan stille seg spørsmålet om debitor kan erkjenne forpliktelsen ved å anerkjenne gjeldsbrevet uten å gi noe betalingsløfte, i likhet med hva debitor kan ved erkjennelse av krav fastsatt i dom. Røed synes å ha denne oppfatningen da hun skriver: “Det er

dessuten viktig å ha klart for seg at det ikke er stilt noe krav om at erkjennelsen skal innebære noe betalingsløfte, men mer en bekreftelse av fordringens eksistens.”⁴⁵ Hun baserer dette synspunktet på Rt. 1962 s. 464 og Rt. 1992 s. 920, som gjaldt krav fastsatt i dom og ligningsvedtak. Hagstrøm sier det samme formulert på en litt annet måte: “Det er tilstrekkelig at debitor erkjenner at det foreligger grunnlag for forpliktelsen, jfr. Rt. 1962 s. 464. Det er ikke nødvendig at debitor selv anser seg forpliktet.”⁴⁶ Det virker som om juridisk teori har tatt det for gitt at dette prinsippet vil gjelde alle krav, uansett kravgrunnlag. Det kan argumenteres for at krav fastsatt i dom og krav med hjemmel i lov (f.eks. skatter og avgifter) står i en særstilling. I disse tilfellene vil størrelsen på kravet være bindende fastsatt av en domstol eller et offentlig organ. Det er en smal sak å bevise størrelsen på kravet. Slik er det ikke for gjeldsbrev og andre typer krav. En faktura vil alltid lyde på et fast pengebeløp, men det kan være mulig debitor har rett på prisavslag. Et gjeldsbrev vil alltid lyde på et lånebeløp, men store deler av lånesummen kan være nedbetalt uten at gjeldsbrevet er nedskrevet. At debitor i slike situasjoner kommer med uttalelser hvor denne “erkjenner at det foreligger grunnlag” eller erkjenner “fordringens eksistens” betyr ikke automatisk at denne erkjenner forpliktelsen slik den er fremstilt i kravgrunnlaget. I slike tilfeller må det muligens kreves mer spesifisering før man kan si at debitor erkjenner forpliktelsen fullt og helt.

4.3 Fakturakrav o.l.

4.3.1 Generelt

En faktura vil i de aller fleste tilfeller være siste ledd i gjennomføringen av en avtale mellom to parter. Etter at den ene parten har oppfylt sin del av avtalen, vil honorering av fakturaen ved å betale vederlaget være opp til den andre parten. Grunnen til at en faktura ikke blir betalt kan være mange. Ofte vil situasjonen være at den ”betalende” part ikke er fornøyd med arbeidet eller produktet og således holder tilbake hele eller deler egen ytelse, nemlig betalingen. Tilfellet kan også være at fakturaen lyder på et høyere beløp enn det som ble avtalt mellom partene. En annen ganske vanlig situasjon er at den betalende part har dårlig økonomi.

⁴⁵ Røed, 2010, s.443.

⁴⁶ Hagstrøm, 2003, s.754.

En faktura foreldes etter tre år, jf. foreldelsesloven § 2. Fristen begynner å løpe da kreditor tidligst kan kreve oppfyllelse, dette vil dette normalt være fakturaens forfallsdato.

4.3.2 Erkjennelse

4.3.2.1 Omtvistede krav

Konsekvensene av en erkjennelse av henholdsvis omtvistede og uomtvistede krav er forskjellige, og en kan derfor hevde at form- og innholdskravene til erkjennelsen burde tilpasses dette. Det følgende sitatet sier, på en god måte, hvorfor det er viktig å skille mellom omtvistede og uomtvistede krav:

”Ved fortolkningen av bestemmelsen er det viktig å sondre mellom fordringer som er uomtvistet og de som er omtvistet. Hvis fordringen er uomtvistet, får anerkjennelsen ingen annen betydning enn å avbryte foreldelse. Er fordringen omtvistet som i nærværende sak, vil en erkjennelse medføre at skyldneren gir avkall på sine innsigelser”.⁴⁷

Som nevnt i punkt 4.3.1 er nok en vanlig situasjon at skyldneren betaler en del av fakturaen og holder tilbake resten. Dersom skyldneren betaler inn en sum, med forbehold om at det resterende beløpet holdes tilbake, er dette ikke en erkjennelse av restkravet. For en mer utførlig drøftelse av dette problemet se punkt 5.1. Forhandlinger mellom partene om kravets eksistens er ikke en erkjennelse.⁴⁸

For øvrig vises det til denne uttalelsen fra LB-2005-59310: ”Det legges imidlertid til grunn at fakturaen hele tiden ble bestridt, og med dette utgangspunkt kan den vanskelig på samme tid anses som erkjent.” (Min understrekning). Retten sier i tillegg at regnskapsføring av bestridte fakturaer ikke innebærer noen form for erkjennelse da dette ble ansett for å være god regnskapsskikk.

⁴⁷ RG 1988 s. 393.

⁴⁸ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.67.

4.3.2.2 Uomtvistede krav

Dersom kravet ikke er omtvistet er nok svak betalingsevne blant de vanligste årsakene til at fordringen ikke innfris. Her vil en innbetaling av deler av beløpet med løfte om å betale resten kunne godkjennes som en erkjennelse.⁴⁹ Søknad om henstand eller betalingsplan vil også godkjennes som erkjennelse (se neste avsnitt). Skyldneren gir her ”en viljeserklæring hvorved skyldneren vedtar å være forpliktet i overensstemmelse med fordringens innhold”.⁵⁰

Hva gjelder innholdskravene til en erkjennelse vises det til LG-2005-35237 hvor det fremgår at: ”Hvis betalingsplikten erkjennes, trenger ikke erkjennelsen omfatte betalingsbetingelser eller forfallstidspunkt ... Etter den praksis som foreligger er det tilstrekkelig at skyldneren forhandler om en betalingsordning.”

Hva gjelder de løpende avtaleforhold kan man også støte på problemene med erkjennelse av f.eks. husleieforhold, telefonavtale, internettavtale eller avisabonnement. La oss si at leietakeren ikke betaler til utleier. Dette var situasjonen i LG-2001-1688, hvor leietaker var skyldig kr 80 000,- i husleie. Utleier og leietaker hadde i lang tid hatt muntlig kontakt der utleier hevdet leietakeren hadde lovet betaling og at dette var grunnen til at han ikke hadde begjært utkastelse. Retten fant det ikke sannsynliggjort at leietakeren hadde kommet med et slikt løfte da det var umulig å angi et tidspunkt denne erkjennelsen skulle ha blitt ytret. Utleier hevdet da at det faktum at leietakeren ikke hadde protestert mot leien var en passiv erkjennelse. Retten kom frem til at leietakeren kun hadde utvist kritikkverdig passivitet, noe som ga utleier en oppfordring til å inndrive kravet ved rettslig pågang. For en mer utfyllende drøftelse vises det til punkt 3.6 om grensen mellom passivitet og konkludent adferd.

Et annet problem som kan oppstå i slike løpende avtaleforhold er at skyldneren (etter flere ubetalte fakturaer) sender inn en erklæring om at denne skal betale, men betalingsplikten blir ikke spesifisert. Er dette en erkjennelse av den siste fakturaen, eller av hele restansen? Dette er spesielt viktig da hver faktura foreldes hver for seg.

⁴⁹ Kjørstad og Tjomsland, 1983, s.107 og Røed, 2010, s.462 med videre henvisninger.

⁵⁰ Holmboe, 1946, s.141.

Her må man falle tilbake på alminnelige tolkningsprinsipper for å fastslå hva debitor har ment med erkjennelsen, og vurderingen vil bli konkret og individuell.

Saken kan også være slik at debitor frivillig betaler inn spesifikke deler av kravet, uten å ta forbehold om resten. Dette var tilfelle i LG-2001-569. Her hadde skyldneren betalt kr 98 315,-. Ved betalingen hadde debitor uttrykkelig bemerket at betalingen kun var på 38 % av hovedstolen. Grunnet dette fant retten at det var “lite tvilsomt at avdraget i dette tilfellet er å anse som en erkjennelse i henhold til foreldelsesloven § 14.”

Lagmannsretten mente at betalingen var en erkjennelse ettersom det var bemerket at betalingen kun var på 38 % og fordi skyldneren ikke hadde anført at gjelden var innfridd med betalingen. I dommen heter det: “Etter lagmannsrettens syn må dette likestilles med et løfte fra debitors (sic) side om betaling av restbeløpet som er å anse som en erkjennelse av kravet”.

En annen handling som kan godkjennes som erkjennelse, er undertegning av transporterklæring. Dette bekreftes av LA-2009-80333 hvorfra det siteres: “BN hadde ingen innsigelser til de mottatte fakturaer. I samtalene mellom BN og Acecco var temaet betalingsproblemene og ikke kravets eksistens. BNs undertegning på transporterklæringen, som var utferdiget på det beløpet BN skyldte Adecco, må under disse omstendigheter anses om en erkjennelse, selv om erklæringen direkte kun omhandler en del av BNs krav mot byggherren. Dette spørsmålet har lagmannsretten ikke funnet tvilsomt.” (Min understrekning.)

Som man ser vil typeerkjennelsene variere basert på om fakturaen er omtvistet eller ikke. Det er god grunn til å utvise varsomhet med å legge til grunn at kravet er erkjent dersom debitor har bestridt kravet. Muligens er det enda større grunn til å utvise varsomhet der debitor kun erkjenner den omstridte fakturaens eksistens, uten å erkjenne betalingsplikten. En debitor i betalingsvansker vil derimot lett bli møtt med at en erkjennelse av fakturaens eksistens betyr erkjennelse av betalingsplikt.

4.4 Erstatning

4.4.1 Generelt

Foreldelse av erstatningskrav reguleres av foreldelsesloven § 9. Kravene foreldes med samme frist som vanlige krav, men fristens utgangspunkt er satt til da skadelidte fikk eller burde fått nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Reglene om erkjennelse er de samme. I tillegg, grunnet kravenes noen ganger spesielle karakter, er det satt en maksimumsfrist på 20 år. Det betyr at dersom skadelidte først får kunnskap om skaden 21 år etter den skadevoldende handling, vil kravet uansett være foreldet. Visse unntak er gjort for krav på erstatning for personskade. Dette faller imidlertid utenfor oppgavens område.

I det følgende vil jeg se på sakene hvor verken skadelidte eller skadevolder er representert ved forsikringsselskap. De sakene hvor skadevolder blir representert av forsikringsselskap vil bli omtalt i punkt 4.5. Eventuell regressomgang mellom skadevolder og forsikringsselskap vil bli tatt opp i punkt 4.10. Den viktigste avgrensingen er likevel at foreldelsesloven § 9 kun gjelder erstatningsansvar utenfor kontraktsforhold jf. § 9 tredje ledd. Erstatningsansvar basert på kontrakt foreldes etter de samme reglene som gjelder for kontrakten, dvs. tre år, noe jeg vil se nærmere på i punkt 4.6.

4.4.2 Erkjennelse

Det er skadelidtes krav mot skadevolder som er gjenstand for foreldelse i dette avsnittet. Således er det sistnevnte part som må stå for erkjennelsen.

Spørsmålet om det foreligger erkjennelse beror på en helhetsvurdering, der det avgjørende er hvordan kreditors opptreden med rimelighet kan oppfattes av debitor.

Erstatningskrav reiser ofte komplekse rettslige og faktiske spørsmål. Ved behandling av disse sakene for domstolene vil grunnlaget for forpliktelsen gå fra å være en skadevoldende handling til å bli dom, slik at erkjennelsen av forpliktelsen vil måtte vurderes etter prinsippene for erkjennelse av dom, jf. punkt 4.1 ovenfor. Dette er godt illustrert i lagsmannsrettsdommen LE-1993-433. Retten uttalte her: ”Etter det som er

fremkommet har retten ikke holdepunkt for å anta at staten uttrykkelig har erkjent betalingsforpliktelse. Det er heller intet ved ankemotpartens opptreden som etter en mer helhetlig vurdering skulle gi Rasmussen grunn til å tro at han kunne unnlate å reise søksmål for å ivareta sitt krav. Nødvendigheten av søksmål burde tvert om fremstå som klar da Tallerås anbefalte å søke billighetserstatning, idet anbefalingen nettopp innebar at den ankende part ikke ansås å ha noe rettslig krav.” Dommen viser at det skal nokså klar tale til fra skadevolder før skadelidte kan slå seg til ro med at ansvaret er erkjent etter foreldelsesloven § 14.

Til forskjell fra saker hvor man har skriftlig grunnlag for forpliktelsen, har man i saker om foreldelse av krav på erstatning kun de faktiske bevisene å forholde seg til. Dette medfører bl.a. at man ved tolkningen av erkjennelsen vil måtte se på situasjonen som en helhet. Et godt eksempel på at det er lagt vekt på spesielle momenter ved vurderingen av om det er avgitt en erkjennelse er RG 1999 s. 1:

”Det vises her også til at erstatningskravets størrelse for lagmannsretten er over kr 2 mill, mens kravet for herredsretten var kr 550.000,-. Det har formodning mot seg at Senjabygg A/S ville erkjenne ansvar for skader i slik størrelsesorden, som også ville medføre at selskapet ikke hadde økonomisk mulighet for forsatt drift.” (Min understrekning.) Dommen viser at skadevolders økonomiske situasjon vil kunne være et tungtveiende moment i vurderingen.

LB-1998-1039 gjaldt et erstatningssøksmål mot en bank som hadde sagt opp et låneengasjement med en kunde. Kunden, som i denne sammenhengen var kreditor, hadde anført at banken hadde erkjent kravet gjennom ”stor aktivitet med hensyn til et mulig nytt engasjement”.

Til dette uttalte retten følgende: ”Lagmannsretten kan ikke se at det er noe i den fremlagte korrespondanse mellom partene som kan tas til inntekt for at banken har ment at noen del av erstatningskravet fra Harald Ruud var berettiget Det som korrespondansen viser er at banken etter oppsigelsen i januar 1992 har vurdert Ruuds hyppige henvendelser om nye engasjementer m m på en seriøs og forretningsmessig måte. Banken var også på forskjellige tidspunkter innstilt på å gi nye lån på bestemte

forutsetninger. ... Denne imøtekommenheten er noe helt annet enn en erkjennelse etter foreldelsesloven § 14.” (Min understrekning.)

Siden det i erstatningssaker ikke foreligger noe annet grunnlag for kravet enn faktiske omstendigheter, må skadevolder erkjenne erstatningsansvaret. Som en kan se av rettens vurdering i LE-1993-433, skal det mye til før skadelidte kan la være å ta rettslige skritt mot en skadevolder. Handlinger eller ytringer som går på annet enn erkjennelse av selve ansvaret vil ikke være relevant, se LB-1998-1039. Utbetaling av erstatning vil selvsagt være en erkjennelse av ansvar. Hvorvidt dette innebærer at skadevolder erkjenner ansvar for ytterligere skader vil jeg drøfte i punkt 5.1.

4.5 Forsikringsutbetaling

4.5.1 Generelt

De fleste forsikringsutbetalinger er utpreget sammensatte. I tillegg vil sterke menneskelige hensyn spille inn i personforsikringssaker. Forsikringsavtaleloven⁵¹ har egne regler om foreldelse av erstatningskrav, § 8-6 for skadeforsikring og § 18-6 for personforsikring.

For skadeforsikring er foreldelsesfristen tre år jf. § 8-6 første ledd. Hva gjelder ansvarsforsikring henviser § 8-6 andre ledd til foreldelsesloven § 9. Fristen begynner å løpe det kalenderåret sikrede fikk ”nødvendig kunnskap om de forhold som begrunner kravet”. Kravet mot selskapet foreldes uansett 10 år etter det året forsikringstilfellet inntraff jf. § 8-6 første ledd andre punktum. For øvrig gjelder foreldelseslovens regler jf. §§ 8-6 fjerde ledd.

For personforsikring er foreldelsesfristen avhengig av forsikringstypen. Fristen for kapitalforsikring i livsforsikring er 10 år, og for andre forsikringskrav tre år jf. § 18-6 første ledd. Fristen begynner å løpe på samme tidspunkt som for skadeforsikring, dvs. da den berettigede fikk nødvendig kunnskap. Også her vil selskapets ansvar uansett foreldes 20 eller 10 år fra det året forsikringstilfellet inntraff. Hva gjelder terminytelser mm. sier § 18-6 andre ledd: ”Krav på pensjons- eller livrenteforsikring foreldes når det

⁵¹ Forsikringsavtaleloven av 16.juni 1989 nr. 69.

er gått 10 år fra den dag da det siste gang ble utbetalt en termin. Er det ikke betalt noen terminer, løper fristen fra den dag da den berettigede kunne ha krevd første termin. Krav på forfalte terminer foreldes dessuten 3 år fra forfall". For øvrig gjelder foreldelseslovens regler jf. §§ 8-6 fjerde ledd.

Dette betyr at foreldelsesloven § 14 om erkjennelse kan anvendes av den skadelidte/berettigede som har krav på utbetalingen fra selskapet.

4.5.2 Erkjennelse

Spørsmålet etter dette blir hvilke krav man stiller til selskapets erkjennelse av forpliktelsen ovenfor den berettigede.

I LH-1997-393 hadde en person ved navn Mikkelesen fortøyd sin båt i en annen båt tilhørende Muskensenter AS. Mikkelsens båt var forsikret i Samvirke Skadeforsikring AS, mens Muskensenter AS' båt ikke var forsikret. Da begge båtene havarerte krevde Muskensenter AS erstatning fra Mikkelsens forsikringsselskap. Forsikringsselskapet hevdet kravet var foreldet, mens Muskenssenter AS hevdet Mikkelsen hadde erkjent kravet gjennom en uttrykkelig skriftlig erklæring hvor han erkjente årsakssammenhengen mellom hans fortøyning i Muskensenter AS' båt og havariet. Retten måtte ta stilling til om Mikkelsens erklæring innebar en erkjennelse som ville binde forsikringsselskapet. Jeg siterer fra dommen:

"Det vises ... til at Mikkelsen noen dager etter havariet skrev en rapport der han stiller seg uforstående til hvordan havariet kan ha skjedd. Utgangspunktet fra Mikkelsens side var at havariet av "Varen" ikke kunne føres tilbake til ham. Det er således et nokså markert skritt for Mikkelsen å erkjenne at hans måte å fortøye på har ledet til havariet. Dette så meget mere som han i tillegg til ansvarsforsikringen hadde kaskoforsikring, og etter omstendighetene ville en forsømmelse fra hans side kunne være så grov at utbetalingen i henhold til kaskoforsikringen kunne komme i fare og lede til et tilbakebetalingskrav fra Samvirke."

"For Muskensenter kunne derfor en erkjennelse fra Mikkelsen av et rent faktisk årsaksforhold i erklæringen av 7. mai 1988 ikke uten videre tolkes som en erkjennelse

av ansvar. Ansvar krever jo i tillegg at det er utvist forsømmelig opptreden i form av uaktsomhet. Dette sier erklæringen ikke noe direkte om. Den sier heller ikke noe om at det erkjennes betalingsplikt av et bestemt erstatningsbeløp.”

”Det er i rettsteorien pekt på at en erkjennelse som skal være fristavbrytende må være egnet til å danne et selvstendig grunnlag for gjelden ... Det kan ikke ansees at man ut fra en erkjennelse av en årsakssammenheng kan trekke den konklusjon at avgiveren av erklæringen derved også erkjenner å ville dekke et erstatningskrav som på dette tidspunkt er helt ufiksert og ikke engang har vært fremsatt direkte overfor avgiveren av erklæringen. Dette må særlig gjelde når erklæringen også må antas å være utformet helt eller delvis av kreditor eller personer som har sammenfallende interesser med kreditor.”
(Min understrekning.)

Det skal her legges til at Mikkelen, før erklæringen ble avgitt, hadde et nært samarbeid med Muskensenter AS. Om dette sa retten: ”Mikkelsen har klart nok etter hvert kommet under et visst press fra sine sambygdinge, i og med at et ansvar for ham overfor Muskensenter kunne forventes å ville utløse en betydelig utbetaling fra Samvirke til Muskensenter. Muskensenter hadde og har en svak økonomi, og en stor erstatningsutbetaling ville ha vært meget kjærkommen både for selskapet og antakelig for hele lokalsamfunnet i Musken.”

Etter dette konkluderte retten med at Mikkelsens erklæring ikke var en erkjennelse av forpliktelsen, med det resultat at erstatningskravet mot Samvirke AS var foreldet. Dommen viser at andre forhold utenfor erkjennelsen kan være veldig avgjørende. I dette tilfellet var erklæringen fra Mikkelsen ikke til å misforstå. Likevel forelå det andre tungtveiende momenter som gjorde at Muskensenter AS ikke uten videre kunne tolke erkjennelsen som en erkjennelse av ansvar. Domstolen la spesielt vekt på debtors nære forhold til kreditor, og betydningen en eventuell forsikringsutbetaling ville ha for lokalsamfunnet. Spesielt viktig å merke seg er rettens utsagn om at erkjennelse av årsakssammenheng ikke er en erkjennelse av et fremtidig erstatningsansvar som ikke er brakt på det rene.

I de sakene der et forsikringselskap er part vil erkjennelse ofte komme i brevs form som svar på skadelidtes presentasjon av kravet. Et eksempel på dette finnes i LB-1996-886 hvor selskapet erkjente ansvar umiddelbart etter skadelidtes presentasjon av kravet. I dommen siteres følgende fra selskapets brev til skadelidte:

“Vi viser til Deres brev til oss datert den 14. d.s. hvor De gjør kjent at De fremdeles ikke er fullt helbredet etter trafikkuhellet den 8. februar 1980. Så snart det foreligger noe økonomisk tap eller utlegg, ber vi om at dette blir legitimert og sendt vårt selskap.”

Det er uttalt i Rt. 1967 s. 1182 at en erkjennelse av ansvar for selskapets side må oppfylle visse innholdskrav. Fra dommens side 1192 siteres:

“Retten finner at selskapets erkjennelse av delvis ansvar ikke fyller kravet til en erkjennelse i foreldelseslovens § 11's forstand. Selskapet har riktignok erkjent å skyldte penger til saksøkeren, men da kravets omfang i høy grad var omtvistet og selskapet ikke har erkjent å skyldte et bestemt beløp kan erkjennelsen etter rettens mening ikke avbryte preskripsjonsfristen.”

I Rt. 1918 s. 305, som gjaldt kassakredittgjeld, fremgår det at loven ikke oppstiller noe krav til at erkjennelsen må fastsette en pengesum. Et krav til slik beløpsmessig avgrensning kan være berettiget der det er usikkert hvilket krav erkjennelsen gjelder. I denne saken konkluderte retten med at der kravet er på det rene, kan det ikke stilles som krav til erkjennelsen at denne nevner en bestemt pengesum.

Det er gjerne senere i tid, ofte etter det opprinnelige oppgjøret, at nye og kanskje uforutsette skadevirkninger materialiserer seg. Mange selskap vil da be om ytterligere dokumentasjon for å vurdere kravet. Det var nettopp dette som skjedde i LB-1996-886. Etter det første oppgjøret henvendte skadelidte seg til selskapet og ba om ytterligere utbetalinger. Selskapet tok kontakt med den berettigede og “ba om det ble hentet inn legeerklæring til klargjøring av om det var årssakssammenheng mellom ulykken og plagene”. Retten mente dette ikke kunne oppfattes som en erkjennelse da selskapet ikke tok stilling til ansvarsspørsmålet i tillegg til at formålet med brevet var å “få klarlagt saken nærmere”. Selskapets andre brev, der den berettigede ble henvist til

spesialistundersøkelse, ble tolket på samme måte. At selskapet betalte utgiftene til disse undersøkelsene var bare en erkjennelse av de spesifikke utgiftene, ikke kravet som var omtvistet i saken. I tillegg til dette hadde selskapet ved brev tatt klart forbehold om at foreldelse kunne bli påberopt. Retten kom til at selskapet ikke hadde erkjent ansvar for ytterligere skader.

I mange saker vil den berettigede anføre at selskapets tidligere utbetalinger av erstatning er en erkjennelse av ansvar for fremtidige skader. Man vil da møte noen av de samme problemene man møter når det er snakk om utbedring av mangler, se punkt 4.6. Vil det faktum at selskapet betaler ut et erstatningsoppgjør føre til at de erkjenner ansvar for etterfølgende skader på ting eller person?

Dette spørsmålet ble behandlet i LE-1988-602. Selskapet hadde, som et definitivt sluttoppgjør, betalt ut kr 175 000,- til den berettigede. Grunnlaget for utbetalingen var en avtale. Retten uttalte: “Det kan ikke anses som noen erkjennelse av forpliktelse til ytterligere utbetalinger, jfr. foreldelsesloven § 14.” Den berettigedes advokat hadde forklart for denne, i brevs form, at selskapet hadde tilbudt å betale en “samlet erstatning, utbetalt som engangsbeløp”. Etter rettens mening viste dette at det aldri var snakk om noen “a konto utbetaling eller betaling av noe avdrag på en erstatningssum”. At den berettigede på avtaletidspunktet mente å ha et større krav, eller at det oppstod større skader senere, var ikke erkjent av selskapet og kravet var således foreldet.

At forsikringsselskapet tidligere har utbetalt en erstatning er således (vanligvis) ikke en erkjennelse av erstatningsansvar for andre eller fremtidige krav. Et annet eksempel på dette er LB-2000-3794 hvor retten ikke fant at foreldelsesfristen var avbrutt ved erkjennelse fra forsikringsselskapet. Selskapet hadde utbetalt ca kr 720 000,- til dekning av inntektstap og utgifter. Retten kom til at: “Betalte beløp kan imidlertid bare anses som delvis erkjennelse som utelukkende leder til avbrudd for den respektive del av fordringen. For den resterende delen vil fristen fortsatt løpe.”

Hva må skadelidte/berettigede gjøre for å sikre seg fremtidige utbetalinger fra forsikringsselskapet dersom skaden skulle vise seg å bli større enn først forventet? Er kanskje reglene formet slik for å beskytte forsikringsselskapene mot overraskende krav

lenge etter at de utbetalte erstatningen? Lovgiver har selv satt en maksfrist for fremsettelse av krav overfor forsikringsselskapet for å gi dem denne beskyttelsen.

4.6 Krav på kontraktsrettslige misligholdsbeføyelser

4.6.1 Generelt

A skal pusse opp badet og inngår kontrakt med firma B. Oppussingen starter i mai 2005 og badet står ferdig i juni. Ved overlevering ser A at det er store mangler på badet og at arbeidet er dårlig utført. A reklamerer og ønsker at B skal rette opp manglene, men B lar ikke høre fra seg. I saker der partene er uenige helt fra begynnelsen av vil den krevende part ha en klar indikasjon på at denne burde vurdere rettslige skritt. Grunnen til dette er at krav på misligholdsbeføyelser er krav som foreldes etter regelen i foreldelsesloven § 2. Venter kjøperen for lenge med å ta ut stevning eller forliksklage vil kravet på selgeren foreldes etter tre år. Fristen starter å løpe allerede ved misligholdet, foreldelsesloven § 3 nr. 2. De klassiske misligholdsbeføyersene er avhjelp, prisavslag, erstatning og/eller heving.

4.6.2 Erkjennelse

En sak som nevnt i eksempelet ovenfor preges ofte av lange diskusjoner mellom partene, der selgeren søker å tilbakevise kjøpers krav eller diskutere omfanget av utbedringene som kreves. Slike diskusjoner vil ikke bli godkjent som erkjennelse. Dette følger av forarbeidene⁵². Som eksempel kan nevnes LB-2009-75117. Problemet i saken bestod av dårlig lydisolering mellom etasjene i et bolighus. Selv om selgeren over lang tid hadde diskutert mulige løsninger på lydproblemene med kjøperne fant retten at dette ikke utgjorde noen erkjennelse av ansvar. I tillegg til forhandlingene hadde selger eksplisitt gitt uttrykk for at denne ikke anså seg rettslig forpliktet i henhold til kjøperne. Til dette bemerket retten følgende:

”Selv om en slik uttalelse ikke utelukker at vedkommende etter en samlet vurdering likevel må anses å ha erkjent ansvar, må den etter lagmannsrettens syn tillegges betydelig vekt. Når en slik uttalelse er gitt, må motparten i utgangspunktet basere seg på at de videre samtaler eller forhandlinger skjer på dette grunnlag. Terskelen for å kunne

⁵² Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.67.

tolke senere uttalelser som erkjennelse av ansvar, må i en slik situasjon normalt anses å være hevet. I den utstrekning det anses viktig å få fastslått vedkommende parts eventuelle juridiske ansvar, har motparten dermed klar foranledning til å vurdere rettslige skritt.”

Med dette er det gjort rede for to vanlige hendelsesforløp, nemlig forhandlinger og erklæringer om at selger ikke anser seg rettslig forpliktet til å rette eller omlevere. Som for andre typer erkjennelser skal det også her foretas en helhetsvurdering der det avgjørende vil være hvordan kjøper med rimelighet kan tolke selgers opptreden.

I kontraktsrettslige forhold kan det ofte være slik at manglene blir oppdaget etter hvert. Der A kjøper et kjøleskap fra B og B retter en mangel A har reklamert over etter kjøpet, kan man spørre seg om denne *rettingen* oppfylder vilkårene for en erkjennelse for fremtidige mangler ved tingen.

Her vil spørsmålet være, i likhet med punkt 5.1, hvor langt en handling rekker, altså hva vi kan “lese” inn i selgers handlinger. Rettspraksis viser at der debitor betaler en erstatningssum som skal dekke en oppdaget mangel eller skade, er dette ikke nødvendigvis en erkjennelse av ansvar for alle fremtidige mangler eller skader. De samme hensynene gjør seg gjeldene der selger foretar retting eller omlevering i stedet for å betale erstatning for selgers utgifter. Retting av en mangel fører ikke automatisk til ansvar for nye mangler som viser seg over tid. Enda mer gjelder dette der selger omleverer og kjøperen får en helt ny ting, det vil da ikke være snakk om “samme mangel”.

Det vises her til RG 1988 s. 393. I saken hadde entreprenør A hadde foretatt en del utbedringsarbeider på en hytte tilhørende B. Etter en stund oppstod det lekkasjer mellom det gamle taket og det nye. A hevdet vannskadene var et resultat av at det gamle taket ikke var etterisolert, B hevdet skadene skyldtes As mangelfulle arbeid. Foreldelsesfristen gikk ut mens partene var i diskusjoner. Spørsmålet i saken var om A, ved å ha foretatt små reparasjoner, hadde erkjent kravet. Innledningsvis presiserte retten, med støtte i forarbeidene, at forhandlinger mellom partene ikke avbryter foreldelse. For å avbryte foreldelse måtte A således ha erkjent ved handlemåte.

A hadde hele tiden fremholdt at det var en annen årsak til skadene, og ikke hans eget arbeid. Sommeren 1984 ble det foretatt 5-6 timer med reparasjonsarbeid, og B mente dette var en erkjennelse. Retten kom frem til at reparasjonsarbeidet ikke var av et slikt omfang at det kunne likestilles med en erkjennelse. Grunnen til dette var at fordringens omfang var uklar og at A hele tiden hadde hatt en annen oppfatning av årsaksforholdet. På bakgrunn av dette mente retten at det burde stilles strenge krav til ”handlingsmønsteret før en reparasjon kan likestilles med erkjennelse.”

I de aller fleste sakene som kommer opp for retten vil kreditor kreve erstatning eller prisavslag, dvs. krav på å få utbetalt et pengebeløp. Det er således ikke ofte en kommer over rettspraksis om foreldelse av krav på avhjelp. I punkt 5.2 i denne oppgaven reiser jeg spørsmålet om erkjennelse av avhjelpsansvar kan føre til at debitor også anses for å ha erkjent erstatningsansvar og omvendt. Jeg avgrenser derfor mot ytterligere behandling av dette i inneværende punkt.

4.7 Bankinnskudd

4.7.1 Generelt

Utgangspunktet her er at A setter inn kr 50 000,- på en bankkonto i bank B. Innskudd i bank foreldes etter 20 år jf. foreldelsesloven § 4 første ledd, og fristen begynner å løpe når det blir gitt slik melding som i finansavtaleloven⁵³ § 22⁵⁴. I § 22 står det at rekommandert melding skal sendes kontoinnehaverens sist kjente adresse dersom det ikke har vært bevegelser på kontoen i løpet av ti år. Dette betyr i praksis at foreldelse vil inntre 30 år fra siste bevegelse på konto. Foreldelse vil kun inntre etter at banken har gjort alt som med rimelighet kan forventes for å komme i kontakt med kontoinnehaveren eller dennes arvinger jf. § 4 første ledd siste punktum.

⁵³ Finansavtaleloven av 25. juni 1999 nr. 46.

⁵⁴ Tidligere § 23, endret ved lov 19 juni 2009 nr. 81. Det må være feil at dette ikke er rettet opp i foreldelsesloven.

4.7.2 Erkjennelse

Foreldelsesloven § 4 andre ledd har en egen regel om fristavbrudd for bankinnskudd. Dersom kontoinnehaveren kontakter banken, tar ut eller setter inn penger vil foreldelse avbrytes. Banken skal i meldingen etter finansavtaleloven § 22 forklare dette for kontoinnehaveren slik at denne kan avbryte foreldelsen selv. Meldingen skal opplyse om ”når foreldelsesfristen etter foreldelsesloven § 4 begynner å løpe, når fristen vil løpe ut, og hva som kreves for å avbryte fristen.” Betyr dette at foreldelseslovens andre regler om fristavbrudd ikke kommer til anvendelse på bankinnskudd? Det vil kanskje ikke ha noen hensikt for banken å erkjenne at kontoinnehaveren har innestående på kontoen om denne er vanskelig å få tak i og ikke har brukt kontoen på mange år. Ettersom fristen avbrytes ved at kontoinnehaveren tar kontakt med banken vil det heller ikke være behov for rettslige skritt for å avbryte foreldelse. Forarbeidene⁵⁵ har derimot ment at reglene skal suppleres:

”§ 4 annet punktum inneholder bestemmelser om avbrott av foreldingsfristen for bankinnskott mv. Det kan hevdes at disse bestemmelsene systematisk hører heime sammen med de øvrige bestemmelsene om avbrott, jf § 14 flg. Man har imidlertid funnet det hensiktsmessig å ta inn særregler om avbrott sammen med de øvrige regler om bankinnskott. Bestemmelsene om avbrott i § 4 blir supplert av de generelle bestemmelser i §§ 14 flg.” (Min understrekning).

Mangelen på rettspraksis på området kan tyde på at erkjennelse for å avbryte foreldelse på bankinnskudd ikke er et praktisk problem.

4.8 Pensjon, underholdsbidrag med mer

4.8.1 Generelt

Foreldelse av pensjon, underholdsbidrag med mer reguleres av foreldelsesloven § 6. Paragrafen deler mellom grunnkravet på ytelsen og kravet på å få ytelsene utbetalt med jevne mellomrom (terminytelser). Det er kun grunnkravet som foreldes etter denne bestemmelsen⁵⁶. Terminytelsene foreldes etter hovedregelen i § 2, dog slik at

⁵⁵ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.56.

⁵⁶ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.57.

underholdsbidrag foreldes etter 10 år i stedet for tre år. Det følger av § 6 siste punktum at dersom grunnkravet foreldes, foreldes også de terminytelsene som ikke er foreldet. Foreldelsesfristen for grunnkravet er satt til 10 år. Fristen begynner å løpe etter siste betalte terminytelse. Dersom debitor ikke har betalt en eneste termin begynner fristen å løpe fra da kreditor først kunne kreve å få utbetalt første termin.

Foreldelsesloven § 6 nevner selv krav på pensjon, livrente, føderåd, underholdsbidrag eller annen ytelse som gjenstand for foreldelse. Det er også et krav at fordringen ”forfaller med bestemte mellomrom og ikke er avdrag på hovedstol”. Holmboe har gitt eksempler på noen andre ytelser som ble omfattet av loven av 1896. Det er ingen tungtveiende grunner som taler for at den nye loven ikke også skulle omfatte disse. Eksemplene er fordring på aviskontingent, foreningskontingent, løpende mulkt, krav på lønn, fordring på leie eller festeavgift.⁵⁷

Krav på ytelse som har hjemmel i lov er ikke gjenstand for foreldelse. Forarbeidene presiserer dette slik at ”selve grunnfordringen ved krav som er heimlet i lov (t d pensjon og trygd) eller som bygger på familieforhold, ikke er gjenstand for forelding.”⁵⁸ Dette fremgår også av lovens § 6 som kun gjelder fordring som er ”avtalt eller fastsatt”.

I korte trekk regulerer § 6 foreldelse av grunnfordringen ved krav som er hjemlet i avtale, dom eller forvaltningsvedtak, men ikke krav hjemlet i lov og ikke terminytelser basert på grunnfordringen.

Følgelig vil grunnfordring på krav med hjemmel i lov aldri foreldes etter foreldelseslovens regler. Forarbeidene utelukker ikke at kravene kan bortfalle på andre måter: ”Derimot vil selvsagt kravet på de enkelte terminbeløp bli foreldet etter lovens vanlige bestemmelser. - Som nevnt foran kan det imidlertid tenkes at også grunnfordringen bortfaller, men dette beror i så fall på vedkommende lov og ikke på foreldingsloven.”⁵⁹

⁵⁷ Holmboe, 1946, s.97-99.

⁵⁸ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.58.

⁵⁹ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.58.

Røed formulerer dette som at det ”underliggende forhold” ikke er gjenstand for foreldelse.⁶⁰ Som eksempel bruker hun underholdsbidrag til barn:

”Dersom et krav på underholdsbidrag i henhold til avtale eller en avgjørelse om bidragsplikt foreldes etter lovens alminnelige foreldelsesregler, vil den lovbestemte plikten til å yte underholdsbidrag fortsatt bestå. Dette fordi plikten til å betale bidrag kan fastsettes på ny ved avtale eller avgjørelse, så fremt vilkårene fremdeles er til stede”.⁶¹

4.8.2 Erkjennelse

Hvem skal erkjenne forpliktelsen, og hvem skal motta den? Det er personen som skal motta terminytelsene som er kreditor, betaler er debitor. For underholdsbidrag til barn vil rette fordringshaver være umyndig slik at den foresatte med foreldreansvar vil være verge med evne til å motta erkjennelse fra den andre forelder. Forarbeidene sier klart at betaling av terminytelse vil avbryte fristen slik at ny frist begynner å løpe. Dvs. at betaling av en termin ”alltid” vil være en erkjennelse av forpliktelsen. Dette er en av grunnene til at foreldelsesfristen er 10 år i stedet for den gamle lovens 20 år.⁶²

Den vanligste form for erkjennelse er innbetaling av terminytelser. NAV Innkreving har bl.a. myndighet til å inndrive underholdsbidrag på vegne av kreditor. Det som er spesielt for disse kravene er at NAV Innkreving er særnamsmann slik at de kan avholde utleggsforretninger med trekk i lønn eller pensjon selv, og således få et fristavbrudd for kravet jf. foreldelsesloven § 17 tredje ledd samholdt med bidragsinnkrevingsloven.⁶³ På grunn av dette vil behovet for erkjennelse som fristavbrudd være liten.

Krav på underholdsbidrag o.l. er krav med stor betydning for den enkelte som er mottaker. At mottakeren mister sitt krav på grunn av foreldelse er noe man helst vil unngå. På den andre siden har ikke lovgiver foretatt en vurdering av om det burde stilles

⁶⁰ Røed, 2010, s.240.

⁶¹ Røed, 2010, s.131.

⁶² Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.58.

⁶³ Bidragsinnkrevingsloven av 29. april 2005 nr. 20.

mildere krav til en erkjennelse av slike krav enn for andre krav, slik at kravene sjeldent vil foreldes. Da et slikt krav ofte har sitt utspring i avtale eller vedtak er det en enkel sak å føre bevis for forpliktelsens eksistens. Således vil det kunne la seg forsvare at debitors erkjennelse av avtalens eller vedtakets eksistens vil være tilstrekkelig til å innebære en erkjennelse av forpliktelsen, slik rettstilstanden er for erkjennelse fastsatt i dom eller ligningsvedtak.⁶⁴

4.9 Kausjon og garantiansvar

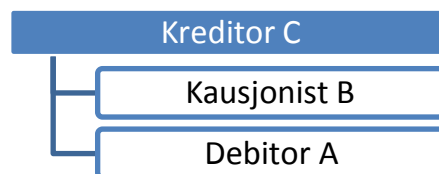
4.9.1 Generelt

Foreldelsesloven har to regler om foreldelse av kausjonsansvar, § 7 om kausjon og § 25 som gjelder forholdet mellom flere skyldnere. Avhengig av kausjonsforholdet vil debitor og kausjonisten være solidarisk ansvarlige.

Foreldelsen av kausjons- og garantiansvar følger de samme reglene som hovedansvaret jf. foreldelsesloven § 7. Dette betyr at fristens utgangspunkt og lengde er den samme. Likevel løper disse to fristene side om side, slik at en eventuell avbrytelse av den ene ikke avbryter den andre jf. foreldelsesloven § 25 nr. 1.

4.9.2 Erkjennelse

Det følger av § 25 nr.2 at dersom hovedkravet foreldes, uten at det er foretatt fristavbrytende skritt etter §§ 15 til 19 overfor kausjonisten, vil kravet på kausjonisten foreldes sammen med hovedkravet (C-A i illustrasjonen nedenfor).

F.eks. kan C sørge for fristavbrudd overfor B selv om hovedkravet er foreldet, dersom han gjør dette ved rettslige skritt med mer. Dette betyr at B ikke kan erkjenne kausjonsansvaret etter § 14 dersom hovedkravet er foreldet jf. foreldelsesloven

⁶⁴ Jf. Rt. 1962 s.464 og Rt. 1997 s.920.

§ 25 nr. 2. B kan derimot erkjenne kravet så lenge hovedkravet *ikke* er foreldet, denne situasjonen vil bli viet fokus i neste punkt. Tornen i siden er at denne erkjennelsen kun vil ha virkning så lenge hovedkravet holdes ved like. Dersom hovedkravet foreldes vil Bs erkjennelse ”falle bort” slik at også kravet mot denne vil være foreldet.

Erkjennelse fra kausjonisten må ha kommet til kreditors kunnskap før kravet mot hovedskyldneren er foreldet. Kreditor må således sørge for fristavbrudd overfor begge to helt til kravet er innfridd, eller kun overfor kausjonisten ved rettslig pågang.

Det foreligger lite rettspraksis om erkjennelse av kausjonsansvar, noe som kan tyde på at spørsmålet ikke volder store problemer i praksis.

Erkjennelsen må rettes mot kreditor eller noen som representerer denne. En erkjennelse fra kausjonisten overfor debitor vil således ikke avbryte foreldelsesfristen. At debitor erkjenner kravet overfor kreditor vil ikke avbryte foreldelsesfristen hva gjelder kreditors krav på kausjonisten idet foreldelsesfristene løper parallellt.

Man kan spørre seg om det har noe å si hva slags kausjon det er. Ved selvskyldnerkausjon påtar man seg ansvaret for debtors betalingsevne og betalingsvilje, kreditor kan gå på kausjonisten med en gang debitor misligholder avtalen. Ved simpel kausjon påtar man seg bare ansvaret for debtors betalingsevne, således må kreditor uttømme alle dekningsmuligheter overfor debitor før denne kan gå på den simple kausjonisten. Vil det at man tar på seg mer ansvar ved en selvskyldnerkausjon få føringer på hvilke krav man stiller til en erkjennelse? Foreldelsesloven § 7 skiller ikke mellom disse to hva gjelder fristberegningen: “Det er uten betydning for beregningen at oppfyllelse ikke kan kreves hos garantisten før betaling forgjeves er søkt hos hovedskyldneren”. Dette spørsmålet har ikke noe åpenbart svar. De hensyn som begrunner foreldelsesinstituttet vil være like for begge typer kausjoner, og man kan argumentere for at vurderingen bør være lik. Likevel kan det være faktiske forhold i hver sak som kan føre til forskjellig resultat.

4.10 Regress

4.10.1 Generelt

A og B skal kjøpe hus og opptar boliglån som solidarskyldnere i bank C pålydende kr 1 mill. Situasjonen som skal drøftes i dette avsnittet er der A innfrir en større del av lånet enn han er forpliktet til etter det underliggende rettsforhold, A har nå et regresskrav mot B. Foreldelse av slike regresskrav reguleres av foreldelsesloven § 8. Hovedregelen er at As regresskrav overfor solidarskyldner B foreldes ett år etter innfrielsen, men dette forutsetter at bankens krav på A ikke var foreldet ved innfrielsen.

Loven er bygd opp slik at den regressberettigede ikke skal få en dårligere frist enn det kreditoren har. Dersom kreditors krav på solidarskyldner B foreldes senere enn ett år fra As innfrielse, kan A forholde seg til denne fristen fremfor ettårsfristen. Dersom C har sikret seg avtalt forlengelse etter § 28 før innfrielsen av kravet vil dette også komme A til gode.

Dersom Cs krav mot B var foreldet ved As innfrielse, kan A kun gjøre sitt regresskrav gjeldene mot B dersom denne ble varslet om As innfrielse innen rimelig tid jf. foreldelsesloven § 8 tredje punktum.

Foreldelsesloven § 8 gjelder alle regresskrav uavhengig av grunnlaget for hovedforpliktelsen, noe Høyesterett stadfestet i Rt. 2010 s. 664. Videre omfattes ikke bare solidarskyldneransvar, men også alternativt ansvar. Forarbeidene gjør det også klart at regresskrav mellom skadevoldere vil omfattes av bestemmelsen.⁶⁵

4.10.2 Erkjennelse

I forlengelsen av eksempelet nevnt i forrige avsnitt kan man tenke seg at A (her som regressberettiget) betaler kr 900 000,- til C (kreditor), hvorav kr 500 000,- utgjør hans halvdel av lånet. Dette betyr at A kan søke regress av B (her som regressdebitor) for kr 400 000,-, selv om de to i fellesskap fortsatt skylder C kr 100 000,-.

⁶⁵ Ot.ptp.nr. 38 (1977-1978) s.60.

I dette tilfellet har regressdebitor to forpliktelser; en overfor den regressberettigede og en overfor felles kreditor, se illustrasjonen under.

I det følgende vil jeg kun behandle erkjennelse av den første forpliktelsen, dvs. relasjonen A-B. For å avbryte fristen for regresskravet må regressdebitors forpliktelse altså erkjennes overfor den regressberettigede, ikke overfor kreditor.

Dersom B i eksempelet over erkjenner forpliktelsen overfor C, vil det etter foreldelsesloven § 8 føre til at A blir stilt i samme posisjon som C og overtar dennes “frist”. Dette synet støttes av Holmboe som uttaler: ”Har således hovedkreditor avbrutt foreldelsen overfor regressskyldneren, eller har denne utstedt gjeldsbrev, kommer det den regressberettigede til gode”.⁶⁶ Ved gjeldsbrev vil det si at en ny frist på 10 år vil begynne å løpe jf. foreldelsesloven § 5.

Et spørsmål som har vært diskutert i teorien er hvilken frist som skal legges til grunn etter at det er konstatert en erkjennelse. Holmboe formulerte det slik i forbindelse med loven av 1899:

“Hvis den regresspliktige erkjenner sin forpliktelse, oppstår i første tilfelle spørsmålet om den nye frist skal settes til ni år, som var den for regresskravet effektivt gjeldende frist, eller til tre [ett år i den nye loven, min tilføyelse]. Det rimeligste er kanskje å gå ut fra at det er lovens mening at den spesifikke foreldelsesfrist for regressfordringer, tre år, som skal få anvendelse. Se dog BRD⁶⁷ VI 320, som uten nærmere begrunnelse fastslår at foreldelsesfristen for regresskrav etter lovens § 5. 4 er ti år.”⁶⁸

⁶⁶ Holmboe, 1946, s.121.

⁶⁷ Byrettsdom, bind og nummer i Samlinger av Kristiania (Oslo) Byråets Domene.

⁶⁸ Holmboe, 1946, s.142.

Legger man Holmboes syn til grunn vil en erkjennelse fra regressdebitor kun føre til en ny ettårsfrist, og den regressberettigede vil ha klare foranledninger til å sende inn en forlikssklage dersom regressdebitor ikke betaler.

Røed har en annen oppfatning og begrunner dette med at siden § 20 om virkningen av en erkjennelse viser til “en ny foreldelsesfrist etter reglene i denne lov”, betyr dette den opprinnelige fristen kravet hadde, ikke ”tilleggsfristen” i § 8.⁶⁹ I mitt eksempel over vil det si at regressdebitors erkjennelse vil føre til en ny frist på 10 år, dette fordi grunnlaget var et gjeldsbrev jf. foreldelsesloven § 5. I praksis vil dette bety at det ikke vil ha noen realitetsforskjell hvem B erkjenner overfor, A vil få den samme fristen uansett.

Dersom A hadde innfridd hele kravet på kr 1 mill ville ikke banken hatt et krav på noen av debitorene. Man kan reise spørsmålet om ikke As innfrielse fører til at C ikke lenger er fordringshaver, med den konsekvens at regressdebitor ikke lenger kan avgi bindende erkjennelse overfor denne som kan komme den regressberettigede til gode. Svaret på dette er neppe opplagt. Etter min oppfatning vil C her miste sin status som fordringshaver. Det er kun én fordring igjen å erkjenne og det er forpliktelsen overfor den regressberettigede. Dette vil bety at kun A kan motta Bs erkjennelse, og at en erkjennelse overfor C vil være en erkjennelse overfor tredjemann.

Foreldelsesloven § 8 skiller ikke mellom forskjellige grunnlag for regresskravet, det er således irrelevant om regresskravet bygger på avtale, dom eller gjeldsbrev. Med tanke på at fristen mest sannsynlig vil bli den samme uavhengig av om B erkjenner overfor A eller C, vil en selvstendig drøftelse av regressdebitors erkjennelse overfor den regressberettigede kunne bli overflødig.

Foreligger det noen gode grunner til å stille den regressberettigede i bedre sko enn den opprinnelige kreditoren med den virkning at man stiller lavere krav til erkjennelsen? Selv om partskonstellasjonen på kreditorsiden her vil være en annen, trekker reelle hensyn i retning av at de samme momenter som gjør seg gjeldende for de enkelte krav

⁶⁹ Røed, 2010, s.276.

(gjeldsbrev, dom etc.), også må legges til grunn ved drøftelsen av erkjennelse av regresskrav. Det at debitor har fått en ny kreditor ved siden av eller isteden for den opprinnelige kreditor, vil vanskelig kunne være utslagsgivende for hvilke krav som bør stilles til erkjennelsen. Dette spørsmålet synes likevel ikke å ha noe opplagt svar.

Foreldelse av regresskrav står i en særstilling, dette fordi tilleggsfristen på ett år kan få den konsekvens at en allerede foreldet fordring blir ”vekket til live igjen” med en ny kreditor. Dersom Cs krav mot B var foreldet da A innfridde kravet, vil A likevel kunne reise regresskrav mot B, forutsatt at denne er varslet på korrekt måte. Dersom B erkjenner kravet i en slik situasjon vil det føre til at en ny og lengre frist vil begynne å løpe, for eksempel 10 år dersom hovedkravet var basert på et gjeldsbrev. Av denne grunn bør man kanskje gå den andre veien og spørre seg om en ikke burde stille strengere krav til erkjennelsen. Dette spørsmålet synes heller ikke å ha noe opplagt svar.

4.11 Skatte- og avgiftskrav

4.11.1 Generelt

Foreldelse av skatte- og avgiftskrav reguleres av skattebetalingsloven⁷⁰ § 12-1. Første ledd henviser til foreldelsesloven, andre til femte ledd har egne regler om fristlengde for arveavgift og friststart for forskjellige krav. En detaljert fremstilling av disse reglene faller utenfor rammen for denne oppgaven.

4.11.2 Erkjennelse

I punkt 12-1.8.1 i skattebetalingshåndboken har skatteetaten en fremstilling av reglene om erkjennelse som fristavbrudd.⁷¹ Som eksempler på erkjennelse ved konkludent atferd nevnes betaling av renter, løfte om betaling og/eller søknad om lemping. Som eksempler på handlinger som ikke vil bli godkjent som erkjennelse nevnes at skyldneren oppgir kravet i selvangivelsen eller at skyldneren ber om oversikt over restanser. Delvis betaling vil i noen tilfeller bli godkjent dersom ” skyldneren har omtalt

⁷⁰ Skattebetalingsloven av 17. juni 2005 nr. 67.

⁷¹ Skattebetalingshåndboken 1. utg. 2010 [Sisert 5. november 2010].

delbetaling som et avdrag og restgjeldens størrelse er på det rene”. Denne fremstillingen er i full overensstemmelse med rettspraksis og juridisk teori på området.⁷²

Statens krav på skatt og avgift er noe alle borgere i Norge er pålagt å betale ved lov. Det skal således ikke mye til før en skyldner kan sies å ha erkjent grunnlaget for forpliktelsen. Det holder at skyldneren erkjenner at vedtaket/likningen faktisk eksisterer. Av rettspraksis vises det til Rt. 1997 s. 920.

I denne saken hadde namsmannen etter begjæring fra kommunekassereren tatt utleggspant i et selskaps aktiva for etterskuddsskatt pålydende 2.8 mill kroner. Selskapet påklaget avgjørelsen med den begrunnelse at skattekravet var foreldet. Både namsretten og lagmannsretten stadfestet utleggsforretningen.

I avgjørelsen konstaterer Høyesterett at en søknad om utsettelse i vanlige gjeldsforhold vil bli godkjent som en erkjennelse etter foreldelsesloven § 14. Dette vil også gjelde en skatteyter som er enig med ligningen, men som søker utsettelse av forfallstidspunktet. Videre sies det at dersom skatten ikke betales og det blir snakk om tvangsinndrivelse, vil en forespørsel om utsettelse av denne også kunne være en erkjennelse. Det springende punkt blir således om vurderingen blir annerledes der skatteyteren har påklaget ligningen, dvs. at han ikke er enig med skattekravet. Om dette uttaler Høyesterett på side 923:

“Kjæremålsutvalget kan ikke se at det er noe som tilsier at situasjonen med hensyn til foreldelse må vurderes annerledes i de tilfellene der skattyteren ber om henstand i en situasjon der han har angrepet ligningsresultatet. Det offentlige har krav på at skatten betales – det er dette kravet skattefogden forfølger, og det er i denne forbindelse spørsmålene om henstand oppstår. Spørsmålet om erkjennelse av kravet bør kunne knyttes til denne plikten, uavhengig av om skattyteren har angrepet ligningen eller ikke. Kjæremålsutvalget kan ikke se at det er reelle grunner som tilsier en annen fortolkning av foreldelsesloven § 14 i relasjon til skattekrav.”

⁷² For mer utfyllende drøftelse se under punkt 4.2 om gjeldsbrev.

Etter dette er det ingenting som tyder på at skattekrav står i noen særstilling hva gjelder kravene til en erkjennelse etter foreldelsesloven § 14.

4.12 Andre krav

Jeg skal i dette punktet behandle krav som ikke omfattes av avsnittene ovenfor. Dette vil være krav på rettigheter som ikke er misligholdsbeføyelser med mer, f.eks. forkjøpsretter samt tilbakebetalingskrav til det offentlige. Spesiallovgivningen vil ofte her ha egne regler om når rettighetene ikke lenger kan anvendes.

4.12.1 Forkjøpsrett

De antatt mest praktiske regler om forkjøpsrett finner man i burettslagslova⁷³ kapittel V og eierseksjonsloven⁷⁴ kapittel III. Reglene spesifiserer at eier av borettslagsandelen som skal selges eller eiendommen som skal seksjoneres er forpliktet til å selge eiendommen til den som har lovlig forkjøpsrett, slik at eieren må erkjenne forkjøpsretten overfor boligbyggelagsmedlemmet, borettslagsmedlemmet eller leietakeren for å avbryte foreldelse. En forkjøpsrett er en vanlig “ytelse” hvilket betyr at foreldelsesloven gjelder jf. foreldelsesloven § 1. Dette ble slått fast i Rt. 1999 s. 1755. Foreldelsesfristen for forkjøpsretten er derfor på tre år, jf. § 2.

Grunnet fordringens karakter er ikke erkjennelse i form av betaling av avdrag eller renter praktisk mulig. Som praktisk eksempel på hvordan man vurderer en erkjennelse av forkjøpsrett viser jeg til Rt. 1999 s. 1755. A inngikk her leieavtale med B i 1981. I 1989 ble leiligheten seksjonert sammen med de andre leilighetene i bygården. Dette skjedde uten at A fikk tilbud om å kjøpe leiligheten. A ble først klar over seksjoneringen i 1995, hvorefter han tok kontakt med bestyreren og sa han ville kjøpe leiligheten. Forhandlingene trakk ut uten at det ble inngått noen kontrakt. Jeg siterer fra dommens side 1760:

“Ut fra dette var kontakten mellom [A] og [C] overhodet ikke knyttet til spørsmålet om å erkjenne en plikt for [B] til å selge seksjonen; ingen av partene var klar over at [A] hadde en kjøperett. Jeg er enig med lagmannsrettens flertall i at det ikke kan sies å

⁷³ Burettslagslova av 6. juni 2003 nr. 39.

⁷⁴ Eierseksjonsloven av 23. mai 2003 nr. 31.

foreligge noen erkjennelse av kjøperetten i relasjon til foreldelsesloven § 14.” (Min understrekning).

Så lenge plikten til å selge ikke er omtalt vil det således ikke foreligge en erkjennelse etter foreldelsesloven § 14. Det er vanskelig å forestille seg en situasjon der eieren vil erkjenne forkjøpsretten uten å samtidig gi et tilbud om å selge. Det sentrale her er at forhandlinger mellom partene om forkjøpsretten ikke er en erkjennelse.⁷⁵

4.12.2 Tilbakebetalingskrav

Et tilbakebetalingskrav er et krav på penger som faller inn under foreldelseslovens virkeområde jf. foreldelsesloven § 1. Fristen er også her tre år jf. § 2.

Den klareste retningslinjen som kan leses ut av rettspraksis på dette området er at dersom vedtaket om tilbakebetaling av ytelser er påklaget og senere påanket, skal det mye til før en erklæring kan tolkes som er erkjennelse etter foreldelsesloven § 14. I TRR-2003-737 fremgår det at retten har stilt “strengt krav til innholdet i slike erkjennelser.” Vurderingen er her annerledes enn for skattekrav, der det ikke gjorde noen forskjell om skyldneren hadde påklaget ligningen.

I en annen sak fra Trygderetten, TRR-2009-755, bestod erkjennelsen i en innbetaling av hele beløpet som skulle tilbakebetales. Også her hadde skyldneren påklaget vedtakene om tilbakebetaling, noe retten fant at måtte “tillegges avgjørende betydning”. Retten konkluderer med at det ikke har noe å si om erkjennelsen består av en innbetaling eller en erklæring, så lenge vedtaket er påklaget. Det ble også vektlagt at skyldneren hadde betalt det aktuelle beløpet etter at kreditor hadde anmodet han om det. Basert på dette kan man utrede at skyldnerens betalingsplikt ikke settes på vent selv om et vedtak om tilbakebetaling er påklaget, betalingsplikten vil bestå til skyldneren får medhold. Dette bekreftes av TRR-1999-5251 hvor retten kom til at skyldnerens betaling ikke var uttrykk for en erkjennelse av forpliktelsen, men ”som en følge av at anken ikke har oppsettende virkning”.

⁷⁵ Ot.prp.nr.38 (1977-19778) s.67.

Dersom skyldneren klager på et vedtak om tilbakebetaling av ytelser og etterpå betaler det bestridte beløpet, vil han ha vist på en ganske klar måte hva han mener om fordringen. Det skal derfor godt gjøres å tolke innbetalingen som en erkjennelse. I TRR-2009-755 viser retten til Røed som uttaler: “Dersom skyldneren tilstrekkelig klargjør sitt standpunkt til fordringen, kan slik betaling ikke anses som fristavbrytende erkjennelse av fordringen”.

I TRR-2009-755 bekreftes dette med støtte i ”NAV's rundskriv til folketrygdloven, nærmere bestemt Vedlegg 22 til 21-00” hvor det står at en erkjennelse “ikke kan anses som fristavbrytende dersom vedtak om tilbakebetaling påankes/påklages”. Retten mente det ikke ville gi et annet resultat om erkjennelsen bestod av en innbetaling av det omtvistede beløpet. Videre i dommen presiseres det at uttalelsene i rundskrivet i stor grad ”synes ... å være fulgt opp i trygdeforvaltningen, slik at uttalelsen må sies å være uttrykk for gjeldende forvaltningspraksis.”

5 Kan debtors erkjennelse tolkes utvidende?

5.1 Hvor stor fordring har debitor erkjent?

I dette avsnittet vil jeg drøfte hvorvidt en kreditor har mulighet til å tolke debtors erkjennelse utvidende, dvs. om debtors erkjennelse av deler kravet kan fungere som en erkjennelse av hele fordringen. Dette problemet kan dukke opp der debitor har erkjent forpliktelsen ved å betale deler av kravet, kommet med uspesifiserte ytringer eller handlet på en måte som kan gi kreditor berettigede forventninger.

Skal en debitor kunne erkjenne en forpliktelse i ordets rette forstand må han være fullstendig klar over omfanget av forpliktelsen han erkjenner. Røed formulerer det slik ”at en fristavbrytende erkjennelse i foreldelseslovens forstand må relatere seg til forhold som var avdekket på tidspunktet for den påståtte konkludente adferd og ikke noe mer”.

Begrunnelsen for dette er at debitoren må ha hatt anledning til å ”reagere og ta avstand fra forpliktelsen”.⁷⁶

I dette henseende er Rt. 2007 s.1236 illustrerende. Saken gjaldt en buss som ble levert til et verksted for reparasjon. Verkstedet ville rette mangelen og bestilte ny vifte som skulle installeres. Ved et annet besøk til samme verksted, som var foranlediget av en helt annen mangel, ble det gjort en feil slik at det oppstod en liten brann i bussen. Retten uttalte i avsnitt 46 at verkstedet, ved å bestille ny vifte “sa seg villig til å dekke omkostningene med dette. En eventuell erkjennelse av ansvar vil likevel ikke omfatte den mangel som forårsaket brannen, og som partene jo på dette tidspunkt var uvitende om.”

Dommen viser at en erkjennelse av ansvar for mangel på et gitt tidspunkt ikke automatisk er en erkjennelse av ansvar for fremtidige krav grunnet andre mangler eller nye opplysninger. Sistnevnte er vanlig for personskadeerstatning der det er vanskelig å vite hvor omfattende skadene kommer til å bli. Her vil som regel selskapet allerede ha utbetalt en erstatningssum basert på situasjonen forut for betalingen. Det fremgår av rettspraksis at man ved betaling av deler av kravet kun finner foreldelsen avbrutt for den delen som er betalt. Dersom det senere skulle vise seg at fordringen var større enn det betalte beløp vil foreldelsesfristen ikke bli avbrutt for denne delen.

Et godt eksempel på dette er LB-2000-3794. Saken gjaldt et forsikringsselskaps erstatningsansvar overfor en berettiget. Selskapet hadde betalt ut kr 720 000,- til dekning av inntektstap og utgifter. Retten uttalte at betalte beløp ”bare anses som delvis erkjennelse som utelukkende leder til avbrudd for den respektive del av fordringen. For den resterende delen vil fristen fortsatt løpe.”

Det samme var tilfelle i LE-1988-602. Selskapet hadde her betalt ut kr 175 000,- i erstatning som et resultat av et minnelig erstatningsoppgjør. Retten anså dette som et definitivt sluttoppgjør fra selskapets side da utbetalingen ikke kunne anses som noen erkjennelse av forpliktelse til ytterligere utbetalinger. Denne saken skiller seg fra LB-

⁷⁶ Røed, 2010, s.454.

2000-3794 da den berettigedes advokat hadde forklart for denne at selskapet hadde tilbudt seg å betale en samlet erstatning utbetalt som et engansbeløp. Retten konkluderte således med at det ikke var avgitt noen erkjennelse for fremtidige krav fra selskapets side, slik at kravet var foreldet.

Erkjennelse i form av utbedring av mangel kan også reise tilsvarende spørsmål som nevnt over. Problemstillingen er nevnt og delvis behandlet under punkt 4.6. En dom som skal nevnes her er LA-2004-44066. Tvisten dreide seg om mangelfullt rørleggerarbeid. Rørleggeren hadde brukt ca 5-6 timer på å utbedre mangelen og kreditor hevdet senere at denne utbedringen var en erkjennelse av et større ansvar. Retten uttalte:

”Allerede da A kort tid etter at lekkasjene var oppdaget sommeren 1999 merket av på rørene hvor lekkasjene var, sa han seg villig til å utbedre feilene, og hans uttalelse må etter en helhetsvurdering anses som en erkjennelse av ansvar. Erkjennelsen oppfattes likevel slik at den var ment å være begrenset til å omfatte noenlunde samme skadeomfang som var avdekket på det tidspunktet.” (Min understrekning).

Kreditor hadde holdt tilbake ca kr 50 000,- av vederlaget. Basert på antakelsen av hvor lang tid utbedringen ville ta, la lagmannsretten til grunn at debitor i alle fall ikke hadde erkjent ansvar for mangler utover denne summen. Da reparasjonen var foretatt mer enn tre år før det ble levert forliksklage måtte lagmannsretten se på debtors brev til kreditor som var yngre enn tre år og se om dette brevet var en erkjennelse av ansvar. I brevet ble det sagt at utbedringen ville ta et par dager med tilsvarende verdi (ca kr 50 000,-) i tillegg til at han anså det som en garantisak fra hans side å ordne opp i lekkasjene. Etter dette fant lagmannsretten at: ”Heller ikke denne erkjennelsen kan ... oppfattes å gjelde erkjennelse av ansvar for mer enn kr 50.000, tilsvarende det beløp som Moen har holdt tilbake. Moen har da ikke krav på ytterligere erstatning selv om selve forpliktelsen ikke er foreldet.”

Det man kan lese ut av rettspraksis er at det skal mye til for å tolke en erkjennelse utvidende. Hovedregelen er at en erkjennelse skal tolkes i lys av situasjonen på det tidspunktet erkjennelsen ble gitt. Omstendigheter som oppstår senere vil være kreditors

risiko. Denne må således gå til sak eller få debitor til å erkjenne de nye forhold, så lenge det ikke er for sent. Et av hensynene bak foreldelsesinstituttet er nettopp å verne debitor mot usikkerheten slike krav innebærer. Dette er særlig viktig for skjulte mangler, der fristen som oftest begynner å løpe allerede fra overlevering. Kreditor har her en interesse i å få klarhet i skadeomfanget så tidlig som mulig.

Det er ikke gitt at resultatet vil bli det samme der erkjennelsen ikke nevner noe om fordringsbeløpet eller omfanget av ansvaret. Som tidligere nevnt er det ikke et krav til erkjennelsen at denne skal nevne et spesifikt beløp eller lignende. Dette vil ikke være et problem der partene er enige om forpliktelsens omfang og debitor erkjenner for eksempel gjeldsbrevet uten å nevne dets pålydende. En slik erkjennelse vil være egnet til å gi kreditor forventinger om at det er forpliktelsens omfang slik den er uttrykt i grunnlaget som erkjennes. Dersom det senere skulle vise seg at debitor ga erkjennelsen på feil grunnlag vil dette være debitors problem. Dette forutsetter dog at det ikke er kreditor som har fått debitor til å erkjenne på feil grunnlag. Om så er tilfelle vil det være i strid med avtaleloven § 33 å gjøre fordringen gjeldende. En erkjennelse vil kun godkjennes om den oppfyller kravene til en ”gyldig rettshandel”⁷⁷, eller som Hagstrøm formulerer det: ”[D]ebitors handling må ikke kunne anses ugyldig etter alminnelige avtalerettslige regler.”⁷⁸

Erkjennelsen kan, som nevnt over i punkt 3.7, ikke kalles tilbake når den først er kommet til kreditors kunnskap. Derimot kan manglende presisjon fra debitors side føre til at ytringen eller handlingen ikke vil være spesifikk nok til at retten vil godkjenne den som en erkjennelse etter foreldelsesloven § 14. Man bør derfor utvise varsomhet med å anvende uklarhetsregelen på en erkjennelse gitt av debitor. Grunnen til dette er at debitor må uttrykke en viss klarhet for at det skal kunne foreligge en erkjennelse i lovens forstand. Det er kreditors risiko om denne tolker debitors utsagn utvidende og således taper sin rett.

⁷⁷ Holmboe, 1946, s.141-142.

⁷⁸ Hagstrøm, 2003, s.754.

5.2 Hva slags type fordring har debitor har erkjent?

Det som skal drøftes i dette avsnittet er i hvilken grad en erkjennelse av én type forpliktelse, kan anvendes som erkjennelse av andre typer forpliktelser. Et klassisk eksempel er grensen mellom erkjennelse av forpliktelsen til å utbedre en mangel og erkjennelse av forpliktelse til å betale erstatning. I norsk rett blir disse to forpliktelsene sett på som separate krav. Drøftelsen under vil være ganske lik den man i sivilprosessen må gjennom for å finne ut om det dreier seg om et og samme krav eller to forskjellige. I slike drøftelser vil det avgjørende være en sammenligning av kravenes vilkår og rettsvirkninger. Dersom disse er vesensforskjellige er det snakk om to forskjellige krav. Dette vil kunne medføre at en erkjennelse av det ene kravet ikke innebærer en erkjennelse av det andre.

I Rt. 2006 s. 781 var spørsmålet om en erkjennelse av en plikt til å slette en heftelse var det samme som en erkjennelse av erstatningsansvar for at dette ikke ble gjort. Retten fant at:

“Den forpliktelsen som ble omtalt i det siterte brevet var Hatleviks ansvar for å besørge heftelsen slettet. Selv om et eventuelt erstatningsansvar ville være en konsekvens av at denne plikten ikke ble oppfylt, krever erstatningsansvar at det må foreligge ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og økonomisk tap. Kravene er med andre ord kvalitativt så vesensforskjellige at erkjennelse av den ene forpliktelsen ikke samtidig kan regnes som erkjennelse av den andre.”

Dette var også resultatet i en dom fra Oslo tingrett⁷⁹. I dommen ble det lagt til grunn at det for entreprenøren var så stor forskjell på å utbedre mangel for egen regning og det å betale erstatning, slik at dette ble sett på som to forskjellige krav. Da entreprenøren kun hadde erkjent ansvar for utbedring av mangel var erstatningskravet foreldet.

Lagmannsretten kom til det motsatte resultatet i LG-2003-04850, jeg siterer:

⁷⁹ TOSLO-2007-174367.

”Lagmannsrettens konklusjon blir etter dette at foreldelse ikke er inntrådt idet [selger] påtok seg det hele og fulle ansvar for de oppståtte feil og mangler, og derfor i utgangspunktet fortsatt er forpliktet til å levere feilfritt. Saken her gjelder imidlertid krav om erstatning og ikke krav om utbedring. Etter lagmannsrettens vurdering har dette ingen betydning fordi [selger] både ut fra alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper og i relasjon til kjøpsloven pliktet å utføre retting/utbedring innen rimelig tid. Når selger ikke oppfyller sin plikt til å foreta retting, har kjøper etter kjøpsloven § 34 (3) – på objektivt grunnlag – krav på erstatning av sine rettingskostnader.”

Det samme resultatet ble lagt til grunn i Rt. 2009 s. 286. Fra kjennelsens avsnitt 23 siteres: ”Utvalet er kome til at det i alle fall etter ein kontrakt om levering i eit entreprisetilhøve ikkje er tenleg å halde oppe eit skilje mellom skadebot og prisavslag når det gjeld kva som er same krav.” LG-2003-04850 gjaldt ikke entrepriserett, likevel ble det lagt til grunn at utbedring av mangler og erstatningskrav var det samme kravet. Kan man, etter dette, sette opp en generell regel om at erkjennelse av utbedringsansvar er det samme som erkjennelse av erstatningsansvar? Svarer er ikke åpenbart, men jeg er tilbøyelig til å følge Høyesteretts linje. Antakeligvis vil faktum i de forskjellige sakene kunne gi ulike utslag, slik at det i noen saker vil gi det beste resultatet å anse de to som samme krav, mens det i andre saker vil være mest rimelig å anse de som forskjellige krav.

6 Komparativ fremstilling

6.1 Generelt om det nordiske samarbeidet

Et nordisk samarbeid om en felles foreldelseslov ble foreslått allerede i 1909, og igjen i 1946.⁸⁰ I 1951 ble det utferdiget et utkast til ny lov i Norge, men de andre nordiske landene var skeptiske. Etter dette ble arbeidet med ny foreldelseslov lagt i bero i Norge.

⁸⁰ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.5-6.

I 1965 ville Nordisk Råd igjen forsøke å ”indføre en fælles nordisk lovgivning om forældelse af fordringer”.⁸¹ Justisdepartementet utarbeidet et nytt lovutkast basert på et svenskt utkast, supplert med bestemmelser fra det norske utkastet av 1957. Dette forslaget inneholdt ikke en regel om fristavbrudd ved påkrav for forfalte fordringer, noe som ikke ble godt mottatt i Sverige og Finland.

Det nordiske samarbeidet ble tatt opp igjen i 1971 og 1972, uten resultater. Høsten 1976 ble det avholdt møte i Oslo med deltakelse fra Norge, Sverige og Danmark. Sverige hadde på dette tidspunktet kommet godt i gang med sin nye foreldelseslov som nå var mye nærmere de norske utkastene i innhold. Den svenske proposisjonen om ny lov ble først forkastet av Riksdagen, men svenskene fikk sin lov til slutt i 1981. Danmark og Finland var ikke like interessert noe landenes relativt nye lover viser. Norge derimot sendte ut lovforslag på høring i 1977, hvilket resulterte i foreldelsesloven av 1979.

6.2 Danmark

Den danske foreldelsesloven⁸² § 15 tilsvarer den norske foreldelsesloven § 14 om erkjennelse. Bestemmelsen lyder: ”Forældelsen afbrydes, når skyldneren over for fordringshaveren udtrykkeligt eller ved sin handlemåde erkender sin forpligtelse.”

Ordlyden er nesten identisk med den norske bestemmelsen, den eneste forskjellen er at den danske loven har utelatt bisetningen om at løfte om betaling eller betaling av renter er klare erkjenneshandlinger. Hva gjelder virkningen av en erkjennelse er reglene også like jf. den danske lovens § 19. Om foreldelsen avbrytes ved erkjennelse vil den nye fristen begynne å løpe fra dagen for erkjennelsen jf. § 19 stk. 2. Som i Norge kan erkjennelsen fremsettes overfor kreditors fullmektig.⁸³ Dersom en erkjennelse blir fremsatt muntlig er det kreditor som har bevisbyrden for at slik erkjennelse er gitt, slik er reglene også i Norge.

⁸¹ Ot.prp.nr. 38 (1977-1978) s.7.

⁸² Lov om forældelse av fordringer av 6. juni 2007 nr. 522.

⁸³ Note 95.

Det interessante er om regelen praktiseres på forskjellige måter. Basert på lovkommentarene⁸⁴ til den danske lovens § 15, kan en se at regelen praktiseres ganske likt.

Hva gjelder kravene til innholdet i erkjennelsen er disse også ganske like. Hovedkravet er at skyldneren må erkjenne forpliktelsen, det er ikke noe krav om spesifisering av beløp dersom kravet for øvrig ikke er omstridt. Også i dansk rett kan erkjennelsen omfatte en del av forpliktelsen, i så fall vil foreldelsen kun avbrytes for denne delen.

I Danmark er det slik at erkjennelse av forpliktelsen ikke automatisk innebærer at foreldelsen av rentene avbrytes, men det kan tolkes inn i erkjennelsen at denne også omfatter rentene. I Norge er situasjonen en litt annen. Dersom en erkjennelse avbryter foreldelsesfristen for en fordring, vil fristen på rentene for denne fordringen også avbrytes. Likevel er det slik at renter foreldes etter tre år uavhengig av fristlengden for hovedkravet, jf. den norske foreldelsesloven § 2.

Det er ikke i Danmark en betingelse for erkjennelse at skyldneren lover å betale eller klart innrømmer at en forpliktelse eksisterer, selv om slike ytringer klart vil bli godkjente som erkjennelser. Eyben fremstiller det slik: ”En stilltiende erkendelse kan ligge i skyldnerens henvisning til kreditors opgjørelse af gjælden, når der ikke i forbindelse hermed fremsættes indsigelser mod den eller i øvrigt rejses tvivl om den”.⁸⁵ Det vil således ikke være en erkjennelse at skyldneren ber om ytterligere spesifisering av kravet eller fremsetter innsigelser mot dette. Rettstilstanden her må sies å være lik den i Norge.

Under henvisning til oppgavens punkt 4.2 om gjeldsbrev kan det sies at betaling av avdrag kun er en stilltiende erkjennelse dersom det fremgår av omstendighetene at det dreier seg om avdrag på en større gjeld, og det ikke er tvil om restfordringens størrelse. En delbetaling vil ikke være stilltiende erkjennelse i Danmark om ”betalingen kun

⁸⁴ Karnov Danmark 2007. Nettsidereferanse i punkt 8.3. [Sitert 17.november 2010]

⁸⁵ Note 96.

omfatter en stillingtagen til det, den omfatter (...) eller hvis skyldneren ligefrem betaler under protest”⁸⁶. På dette punkt praktiseres altså regelen likt.

Som etter norsk rett vil anmodning om hel eller delvis ettergivelse av gjelden ofte godkjennes som en erkjennelse. Selv om det ikke står spesifikt i den danske lovs § 15 slik det det gjør i vår § 14 er også betaling av rente fristavbrytende i dansk rett. Eyben skriver det slik: ”Betaling af rente udgjør en stiltiende erkendelse af gjælden ifølge hovedstolen, hvis renten som et særskilt beløp er beregnet som en bestemt procentdel af denne.”⁸⁷ Dersom skyldneren selv foreslår samlet gjeldsordning vil dette også være en erkjennelse, dette får praktisk betydning der en slik ordning ikke oppnås.

I Danmark er det slik at dersom debitor fremsetter et motkrav, og dette er uberettiget, kan dette godkjennes som en erkjennelse.⁸⁸ I Norge har Kjønstad og Tjomsland skrevet dette om temaet: ”Det hender at skyldneren erkjenner fordringen, men påstår at han har et *motkrav* ... Etter vår mening må det som utgangspunkt anes å foreligge en fristavbrytende erkjennelse i disse tilfelle. Unntak bør imidlertid trolig gjøres for de konnekse motkrav”.⁸⁹

Danmark hadde tidligere en regel om fristavbrudd ved påminnelse slik Sverige og Finland har i dag. Ved den nye loven av 2008 ville danskene ha ensartede regler om fristavbrudd. Adgangen kreditor hadde etter den gamle loven til å sende påminnelse til debitor ble avskaffet. Resultatet ble at kreditor bare kan avbryte fristen ved at debitor erkjenner forpliktelsen eller ved rettslige skritt. Etter denne endringen er de danske reglene om fristavbrudd nå på linje med de norske.

6.3 Sverige

I den svenske foreldelsesloven⁹⁰ er det § 5 nr. 1 som tilsvarer den norske lovens § 14. Paragrafen lyder slik: ”Preskription avbryts genom att ... gäldenären utfäster betalning,

⁸⁶ Note 96.

⁸⁷ Note 96.

⁸⁸ Note 95.

⁸⁹ Kjønstad og Tjomsland, 1983, s.107.

⁹⁰ Preskriptionslag (1981:130) av 29. januar 1981.

erligger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären”. Galdenär og borgenär tilsvarer debitor og kreditor i norsk rett. Det er i den svenske loven, som i den norske, et krav om at erkjennelsen må fremsettes overfor kreditor, jf. ”gentemot borgenären”. Denne paragrafen er likere vår egen i innhold enn den danske er, da betaling av renter er spesifikt nevnt. Virkningen av erkjennelse er at det begynner å løpe en ny frist etter lovens § 2 jf. § 6.

Også svensk rett forutsetter at man kan erkjenne en forpliktelse på to forskjellige måter. Nemlig en erkjennelse der man danner et nytt grunnlag for kravet, slik at de innvendingene man måtte ha ikke lenger kan gjøres gjeldende. Og en erkjennelse som ikke har noen annen funksjon enn å avbryte foreldelsen.⁹¹ For den norske rettstilstanden på dette området viser jeg til min drøftelse i punkt 3.5. Lindskog presiserer at erkjennelsen kan angripes med støtte i den svenske avtaleloven, her viser han til Holmboe side 142 f.⁹²

I Sverige praktiserer man et visst krav om presisjon, slik at erkjennelsen må kunne henføres til en spesiell fordring.⁹³ Dette kravet blir ikke praktisert strengt. Vider skriver Lindskog at man ikke kan stille det krav til erkjennelsen at den viser til et spesielt pengebeløp. ”Avgörande är att skuldens identitet fremstår klart, vilket inte nödvändigtvis beväver innebäre att beloppet låter sig fastställas.”⁹⁴

I Sverige har man også formulert et prinsipp om at det avgjørende er den berettigede forventning kreditor får ved å vurdere debtors handlinger. Dette kaller Lindskog ”tillitsprincippet”.⁹⁵ Situasjonen er da den at debitor selv anser seg forpliktet til å betale og at han med vilje har latt dette komme til kreditors kunnskap. Om debitor med handlingen mente å avbryte foreldelsen er da likegyldig mener Lindskog. En

⁹¹ Lindskog, 2002, s.216-217.

⁹² Lindskog, 2002, s.219.

⁹³ Lindskog, 2002, s.222.

⁹⁴ Lindskog, 2002, s.222.

⁹⁵ Lindskog, 2002, s.222.

erkjennelse med vilkår vil ikke være en erkjenne. Det vil heller ikke ren passivitet, men passivitet sammen med andre osmtendighet kan lede til et annet resultat.⁹⁶

En garantists erkjennelse overfor debitor er ikke en erkjennelse overfor kreditor.⁹⁷ Uten at dette er sagt i klartekst i norsk rettsteori må dette være resultatet også etter norsk rett, det er ikke debitor som er fordringshaver.

Også i Sverige kan debitor kalle tilbake erkjennelsen så lenge tilbakekallelsen kommer frem til kreditor før erkjennelsen.⁹⁸ Som i norsk rett vil forhandlinger og forlikstilbud fra debitor ikke virke fristavbrytende.⁹⁹

Alt i alt virker det som om den svenske praktiseringen av erkjennelsesregelen er veldig lik den norske. Dette illustreres godt ved at Lindskog ofte henviser til norsk juridisk teori. Det spesielle med erkjennelse etter svensk rett er at denne kan vekke en allerede foreldet fordring til live igjen.¹⁰⁰ Dette vil aldri kunne skje i Norge, en erkjennelse **må** komme til debtors kunnskap før kravet er foreldet ellers får det ingen virkning.

Som tidligere nevnt har Sverige fortsatt en regel om fristavbrudd ved påminnelse fra kreditor, denne er plassert i § 5 nr. 2.

6.4 Finland

I Finland har man i likhet med Danmark en ung foreldelseslov.¹⁰¹ Sverige og Finlands rettstradisjon er tradisjonelt sterkt knyttet sammen, blant annet hadde den tidligere finske preskriptionsforordningen sitt forbilde i den svenske preskriptionsforordningen av 1862. Likevel skiller den nye finske lovens § 10 seg svært mye fra den svenske lovens § 5 om erkjennelse hva gjelder innhold. Etter den finske loven avbrytes foreldelsen dersom ”1) parterna kommer överens om betalningsarrangemang,

⁹⁶ Lindskog, 2002, s.228.

⁹⁷ Lindskog, 2002, s.232.

⁹⁸ Lindskog, 2002, s.235.

⁹⁹ Lindskog, 2002, s.224.

¹⁰⁰ Lindskog, 2002, side 250 f..

¹⁰¹ Lag om preskription av skulder av 15.8.2003/728.

säkerheter eller andra ändringar i villkoren för skulden eller om att preskriptionen har avbrutits, 2) gäldenären betalar eller på något annat sätt erkänner sin skuld till borgenären ...”. I tillegg til disse to alternativene krever paragrafens andre ledd at erkjennelshandlingen må presisere “skulden” for at foreldelsen skal avbrytes.

Virkningene av at fristen avbrytes står i lovens § 13. Ved avbrytelse av fristen vil en ny frist lik den forrige begynne å løpe.

Den finske lovteksten er ikke så annerledes enn den norske. En frivillig nedbetalingsavtale mellom skyldner og kreditor vil godkjennes om erkjennelse også i Norge, og i alle fall en enighet om at foreldelsesfristen er avbrutt ved erkjennelse. Men det spørres om formuleringen ”partene kommer överens” innebærer en forskjell. I norsk rett forutsetter vi at det er skyldneren som skal erkjenne overfor kreditor, ikke at disse i fellesskap skal bli enige om at skyldneren er forpliktet etter avtalen.

Regelen i § 10 nr.2 vil også innebære erkjennelse etter norsk rett, nemlig betaling fra skyldneren. Her finner man også formuleringen ”eller på något annat sätt erkänner sin skuld til borgenären”, som er ganske lik den norske.

Som i svensk rett har den finske loven også en regel om at kreditor på egenhånd kan avbryte foreldelse ved å sende påkrav til skyldneren. I loven er dette formulert som at kreditor krever prestasjon av debitor, eller på annen måte minner denne om fordringen se her den finske lovens § 10 nr.3.

7 Avsluttende tanker

I denne oppgaven har jeg forsøkt å trekke opp hovedlinjene for når det foreligger en erkjennelse i foreldelseslovens forstand. Ved utarbeidelsen av forarbeidene til foreldelsesloven § 14 har lovgiver bevisst valgt å la denne grensen bli overlatt til

domstolene.¹⁰² Bakgrunnen for dette synes uklar, men det kan være nærliggende å tro at lovgiver har ønsket en dynamisk bestemmelse med et bredt nedslagsfelt. Dette synes for øvrig å ha blitt bekreftet av rettspraksis på området, da domstolene har lagt vekt på de momentene som ville gi det beste resultatet i akkurat den saken de har hatt på bordet.

Ettersom lovgiver legger opp til at domstolene må foreta skjønnsmessige vurderinger ved praktiseringen av bestemmelsen, vil rettsteoretikerne ha stor frihet til å foreta egne analyser av bestemmelsen. Om en ser på juridisk teori på området ser man at vurderingene langt på vei beror på en avveining av reelle hensyn slik disse bl.a. har utkrystallisert seg i praksis. Rimelighet inngår som et av de aller viktigste reelle hensynene. At teorien har fått denne friheten betyr igjen at domstolene, i mangel av utfyllende forarbeider, vil måtte støtte seg til rettsteoretikerne. Spesielt har domstolene tatt i bruk stoff fra Holmboe, Kjønstad/Tjomsland, Bergsåker og Røed.

Som gjennomgangen av rettspraksis har vist beror vurderingen av om det er gitt en erkjennelse eller ikke på en utpreget konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering. Det avgjørende er hvordan kreditor med rimelighet kan oppfatte debtors handlemåte. Av denne grunn er det vanskelig å utlede retningslinjer for når man står overfor en erkjennelse. Det beste man kan gjøre er å sette opp minstekrav som må være tilstede samtidig som man følger de vurderingene domstolene og juridisk teori har gjort i lignende saker.

Grunnet de omstendigheter som nevnt i avsnittet over vil vurderingen av en erkjennelse kunne falle forskjellig ut for to muligens like krav. Det er ikke gitt at den samme ytringen eller handlingen vil føre til erkjennelse i begge sakene.

¹⁰² Ot.prp. nr. 38 (1977-1978) s.67-68.

8 Kilder

8.1 Juridisk litteratur

Bergsåker, Trygve (1994): *Pengekravsrett*. 1. utgave. Oslo.

Bergsåker, Trygve (1997): *Foreldelse – Noen praktiske spørsmål*. I: Juristkontakt, 1/1997, side 4-11.

Bergsåker, Trygve (2002): *Pengekravsrett*. 2. utgave. Oslo.

Hagstrøm, Viggo og Magnus Aarbakke (2003): *Obligasjonsrett*. Oslo.

Holmboe, C. Stub (1946): *Foreldelse av fordringer*. Oslo.

Hov, Jo og Alf Petter Høgberg (2009): *Alminnelig avtalerett*. 1. utg. Oslo.

Kjønstad, Asbjørn og Steinar Tjomsland (1983): *Foreldelsesloven*. Oslo-Bergen-Tromsø-stavanger.

Lindskog, Stefan (2002): *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*. 2. utg. Stockholm.

Røed, Anne Cathrine (2004). *Foreldelse av fordringer. Kommentar til lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer og utvalgte foreldelsesbestemmelser i spesiallovgivingen*. 2. utgave. Oslo.

Røed, Anne Cathrine (2010). *Foreldelse av fordringer. Kommentar til lov av 18. mai 1979 nr. 18 om foreldelse av fordringer og utvalgte foreldelsesbestemmelser i spesiallovgivingen*. 2. utgave. Oslo.

8.3 Dommer

Rettstidende

Rt. 1918 s. 305

Rt. 1962 s. 464

Rt. 1967 s. 1182

Rt. 1992 s. 391

Rt. 1997 s. 920

Rt. 1999 s. 1755

Rt. 2006 s. 781

Rt. 2007 s. 1236

Rt. 2009 s. 286

Rt. 2010 s. 664

Rettens Gang

RG 1988 s. 393

RG 1999 s. 1

RG 1995 s. 359

Lovdatareferanser / underrettspraksis

LA-2004-44066 (Agder)

LA-2009-80333 (Agder)

LB-1996-886 (Borgarting)

LB-1998-1039 (Borgarting)

LB-1999-20 (Borgarting)

LB-2000-3794 (Borgarting)

LB-2005-59310 (Borgarting)

LB-2009-75117 (Borgarting)

LE-1988-602 (Eidsivating)

LE-1993-433	(Eidsivating)
LE-2003-866	(Eidsivating)
LE-2007-123167	(Eidsivating)
LF-2008-186000	(Frostating)
LG-1998-377	(Gulating)
LG-1998-2336	(Gulating)
LG-1999-837	(Gulating)
LG-2001-569	(Gulating)
LG-2001-1688	(Gulating)
LG-2003-04850	(Gulating)
LG-2005-35237	(Gulating)
LH-1997-393	(Hålogaland)
LH-2002-945	(Hålogaland)
TOSLO-2007-174367 (Oslo Tingrett)	
TRR-1999-5251	(Trygderetten)
TRR-2003-737	(Trygderetten)
TRR-2009-755	(Trygderetten)

8.4 Nettsider

Skatteetaten: *Elektronisk utgave av skattebetalingshåndboken 2010.*

<http://www.skatteetaten.no/no/Bibliotek/Publikasjoner/Handboker/Skattebetalingshandboken/Kapitler/12/?mainchapter=118495>
[Sisert 5. november 2010]

Karnov Danmark: *Lovkommentar til den danske foreldelsesloven, ved Bo Von Eyben.*

<http://jura.thomsonreuters.dk/app/document?srguid=ia744c0690000012c5a55754c0911bf94&docguid=i7E61672A86C1BB0DE040DF0A17653E20>
[Sisert 17. november 2010]